
THE
WALL STREET
SAGA

SAGA YA WALL STREET

SEMANTIC REALITY 2026 · SHAREHOLDERS · 04

hi Ferdinando Frega

NDZIMA 1

Phepha leri a ri tsariwanga hi mahlo ya mubangi, ya mufambisi wa tifandi, ya muxopaxopi wa hedge fund kumbe ya mutsundzuxi.

Ri huma eka ndlela yin'wana.

Ndzi tirhile endzeni ka Gillette malembe ya khume-nhungu, endzhaku ka sweswo ndzi heta makume mambirhi ya malembe ni ku tlula ndzi ri karhi ndzi rhangela mabindzu ematikweni yo tala, eka mindhavuko, timali, tisisiteme ta tipolitiki ni tindhawu ta ikhonomi to hambana.

Ntokoto wolowo wu ndzi tshinelete etimaketeni handle ka leswaku ndzi gandzela ririmi leri timakete hakanyingi ti tihlamuselaka ha rona.

Misava ya manguva lawa ya timali yi na vuswikoti byo hlamarisa byo pima.

Yi kota ku hlayela mbuyelo, tiphurofiti, ku khuluka ka mali, nkoka wa khampani, xiphemu xa makete ni swikombiso swin'wana swa madzana.

Mimpimo yoleyo ya pfuna.

A yi pfumaleki.

Kambe evuton'wini bya mina hinkwabyo bya ntirho ndzi ri karhi ndzi languta minhlangano ni mahanyelo ya vanhu, ndzi tlhele ndzi

hlangana na matimba lama a ma cinca makumu kasi ma nga voniwi swinene eka tisisiteme ta swiviko swa xiofisi.

Ntshembo a wu humeleli eka xitatimende xa timali.

Mahanyelo a ma humeleli eka swikombiso swa tin'hweti tinharhu.

Ntsundzuko wa nhlangano a wu na xiphemu eka tibuku ta timali.

Vuyena a byi nghenisiwi eka spreadsheet hi ku kongoma.

Kambe swilo leswi swi tshama swi cinca swiboho, ku tshembeka, ku tiya, ntirho ni ku pona.

Xikongomelo xa buku leyi a hi ku phikizana na swa timali.

I ku kambisisa ndhawu leyi nga kona etlhelo ka swa timali.

Timakete ti hlamusela ntiyiso hi tinomboro.

Vanhu va hanya ntiyiso hi nhlamuselo.

Minhlangano leyi humelelaka yi dyondza ku twisisa swimbirhi.

Saga ya Wall Street yi sungula eka xivono xo olova:

swilo swa nkoka swinene leswi endlaka leswaku nchumu wu tiya hakanyingi swi voniwa ntsena endzhaku ka malembe yo tala.

Mikhuva ya hlangana yi kula.

Ntshembo wa hlangana wu kula.

Ndhuma ya hlangana yi kula.

Vuxaka bya hlangana byi kula.

Khale ka loko switandzhaku leswi swi pimeka, swi se swi cinca makumu ehansi ka ndzhaka.

Matsalwa lawa ma nghenisa mianakanyo ya Rifuwo ra Nhlamuselo.

Rifuwo ra timali ra hlayeka.

Rifuwo ra nhlamuselo ri fanele ku languteriwa.

Ri humelela hi ku tshembeka loku hlengeletiweke, ku tiveka, ku pfumelelana, ku ya emahlweni ni ntshembo.

I ku hambana exikarhi ka ku tiviwa ni ku pfumeriwa.

Exikarhi ka ku voniwa ni nkoka.

Exikarhi ka ku languteriwa ni nkucetelo.

Kambe ndzi nga si hlamusela mianakanyo leyi, ndzi lava ku hlamusela leswaku yi huma kwihi.

A yi humi eka thiyori.

Yi huma eka ntokoto.

Vusiku byin'wana eRomaniya byi cince ndlela leyi a ndzi ehleketa ha yona hi tinomboro hilaha ku nga heriki.

Vusiku eBraşov

Ximumu xin'wana a ndzi tshama eBraşov.

A ndzi ri CEO wa khampani ya Romaniya yo kumela vanhu mintirho leyi a ndzi yi ake ku suka ehansi.

Vatirhi va Romaniya vo tlula madzana mambirhi na makume ntlhanu a va nyikiwile mintirho ematikweni yo hambana ya Yuropa.

Khampani a yi ri xiphemu xa ntlawa lowukulu lowu a wu ri ni mintirho ya ku aka ni xiyenge lexintshwa xa vuhlayiseki

entirhweni.

Nimadyambu man’wana mufambisi wa mina wa timali, Raluca, u nghene ehofisini ya mina.

A swi voneka leswaku u karhatekile.

A hi nga ri na mali leyi eneleke.

Swibalo a swi fanele ku hakeriwa.

Vatirhi a va fanele ku hakeriwa.

A hi pfumala kwalomu ka tiyuro ta magidi ya nkaye.

Eka vafambisi vo tala, xiphiqo a xi ta va xi voneka erivaleni.

Ku pfumala mali.

Eka mina, xiphiqo a xi languteka hi ndlela yin’wana.

Malembe ma nga si hundza, leswi ndzi swi vitanaka «Manana Gillette» a swi ndzi dyondzisile dyondzo leyi a yi ta tshama na mina evuton’wini hinkwabyo bya ntirho.

U nga heti nkarhi wa wena u dyondza xiphiqo.

Dyondza nhlamulo.

Ku hambana ku languteka kutsongo.

A hi kutsongo.

Swiphiqo swi hlamusela ntiyiso.

Tinhlamulo ti cinca ntiyiso.

Hikwalaho a ndzi hetanga nimadyambu ndzi langutile nomboro.

Ndzi sungule ku lava ku vona kahle.

Leswi Tinomboro A Ti Nga Swi Voni

Nimadyambu wolawo ndzi kume mahungu lama a ma kombisa leswaku ku na nchumu lowu nga tolovelekangiki lowu a wu humelela endzeni ka ntirho wun'wana wa hina.

Nsimbi a yi ri karhi yi nyamalala.

Ku nga ri hi ndlela leyikulu.

Ku nga ri erivaleni.

Switsongo-tsongo.

Endlelo ro amukela nhundzu a ri ri na vutsanana.

Nhundzu a yi fika.

Swiro a swi ri karhi swi hunguriwa.

Kambe tiphalete tin'wana a ti nga tsariwi kahle nikatsongo.

Ku hambana kutsongo ku hlengeletane hi ku famba ka nkarhi.

Leswi a swi languteka swi nga ri na nkoka swi kume nkoka hi ku phindhiwa.

Loko ndzi ri karhi ndzi kambisisa xiyimo, ndzi sungule ku swi xiya leswaku ku pfumala ka tiyuro ta magidi ya nkaye a ku nga ri ntsheketo.

Ntsheketo a ku ri sisiteme.

Romaniya a yi cinca hi ku hatlisa hi nkarhi wolowo, kambe mikhuva yo tala ya ndhavuko leyi a yi siyiwile hi nkarhi wa tipolitiki wa khale a yi ha tirha.

Milawu a yi cincile.

Mahanyelo ma cince hi ku nonoka.

A ndzi nga lavi ku avanyisa vanhu.

A ndzi lava ku twisisa matirhelo.

Vusiku byebyo ndzi tipfalele ehofisini.

A ndzi etlelanga.

Ndzi pfuxete tindlela, swirhekhodo, ku famba ka nhundzu ni ku nga pfumelelani eka ntirho.

Constanţa.

Bacău.

Ploiesti.

Mavumbekelo ma humelele.

Naswona mavumbekelo hakanyingi ma paluxa ntiyiso wo tala ku tlula swiendlakalo swo hambana.

A ndzi nga lavi ku kuma swigevenga.

A ndzi lava ku twisisa ntiyiso.

Loko dyambu ri huma, a ndzi se ndzi tsarile xiviko.

A ku ri hava swihehlo.

A ku ri hava mavito.

Ku ri ni mintiyiso ntsena.

Ku famba.

Tindlela.

Ku nga pfumelelani.

Swiyimo.

Mavumbekelo.

Ntlhangano

Mixo lowu landzeleke ndzi hlangane na Raluca.

U vutise hi mali leyi a yi pfumaleka.

Ndzi n'wi hlamule ndzi rhurile.

Ndzi n'wi byele leswaku loko siku ri hela, mali leyi rhumeriwaka hi bangi a yi ta va yi fikile.

Ku tiyiseka ku n'wi hlamarisile.

Ku tiyisisa ku n'wi hlamarise ku tlula.

Endzhaku ka tiawara ti nga ri tingani ndzi ye enhlenganweni wa vafambisi.

Ekamareni a ku nga ri vafambisi va laha tikweni ntsena, kambe ni Global COO, mufambisi lonkulu wa Muitaliya loyi a huma eTorino.

Tikopi ta xiviko xa mina ti avanyisiwile.

Ndzi nga si vulavula hi xiphemu xin'wana ni xin'wana xa ntirho, ndzi vule marito ma nga ri mangani.

A hi maphorisa.

A hi vaavanyisi.

Hikwalaho leswi landzelaka i mahungu, a hi xihehlo.

Ku hambana a ku ri ni nkoka.

Xikongomelo xa vurhangeri a hi ku xupula.

Xikongomelo xa vurhangeri i ku vona kahle.

Xiviko a xi sungulanga hi vukhamba.

Xi sungule hi ndhavuko.

Mindyangu.

Ntshikelelo wa ikhonomi.

Ntiyiso wa vanhu.

Mahanyelo lama siyiweke.

Endzhaku ntsena xi kambisise ku rhwala nhundzu, vulawuri, nhundzu leyi hlayisiweke, maendlelo yo amukela ni ku famba ka nhundzu.

Hikuva tinomboro leti nga riki na xiyimo ti hlamusela xiphemu xin'we ntsena xa ntsheketo.

Kamara ri miyele swinene.

A ku ha ri hava munhu loyi a ehleketa hi tiyuro ta magidi ya nkaye.

Bulo a ri yile eka ndhawu ya le henhla.

Nhloko-mhaka a yi nga ha ri mali.

Nhloko-mhaka a ku ri ku vona kahle.

Xirhambo xa Thenisi

Loko ntlhangano wu hela, ku humelele nchumu lowu a wu nga languteriwanga.

Global COO a nga vutisanga hi ku lahlekeriwa.

A nga vutisanga hi swihehlo.

A nga vutisanga hi ku ya ekhoto.

Ematshan'weni ya sweswo, u ndzi vutise xivutiso xo olova:

«Xana u ta tlanga na mina thenisi ya vanhu vambirhi eka ntlawa hi awara ya ntsevu?»

Ndzi amukerile.

Endzhaku ka malembe ndzi twisise nkoka wa xirhambo xexo.

Makumu ya ntlhangano a ma nga ri ku tiyiseka.

A ku ri ntshembo.

Vanhu a va tali ku landzela tinomboro.

Va landzela ku tshembeka.

Va landzela vutshila.

Va landzela vanhu lava kombisaka ku tiyimisela ku langutana na ntiyiso ematshan'weni yo sirhelela leswi langutekaka.

Nimadyambu wolawo wu ndzi dyondzise swo tala hi vurhangeri ku tlula tikhoso to tala ta xiofisi ta vufambisi.

Inivhoyisi ya Tiyuro ta Magidi ya Khume na Mbirhi

Loko ndzi tlhelela ehofisini, Raluca a a ndzi rindzile.

Sweswi a a n'wayitela.

Hi nimadyambu a a humesile inivhoyisi ya tiyuro ta magidi ya khume na mbirhi.

Leswi a swi ri ni nkoka swinene, a a se rhumele kopi eka bangi ya Muitaliya na Muromaniya.

Bangi yi pfumele ku hakela mali ka ha ri emahlweni.

Swibalo a swi ta hakeriwa.

Miholo a yi ta hakeriwa.

Xiphiqo lexikulu a xi nyamalarile.

Tiawara ta makume mambirhi na mune emahlweni a hi pfumala tiyuro ta magidi ya nkaye.

Sweswi a ku ri ni tiyuro ta magidi ya khume na mbirhi.

Dyondzo yi tshame na mina.

Un'wana ni un'wana a a langutile ku pfumala.

Mina a ndzi langutile ku vona kahle.

Ku pfumala ku nyamalale hi ku hatlisa.

Ku vona kahle ku sale.

Ku hambana koloko endzhaku ku ta va xin'wana xa masungulo ya mianakanyo ya mina.

Vafambisi vo tala va hundzuka mabotswa ya tinomboro.

Varhangeri lavanene va dyondza tisisiteme leti endlaka tinomboro toleto.

Xitatimende xa timali xi vika swikombiso.

Mahanyelo ya vanhu ma endla swivangelo.

Xivutiso xa Raluca

A nga si famba, Raluca u ndzi vutise nchumu.

«U swi endlise ku yini?»

«Swi kotekise ku yini?»

Ndzi n'wayitele.

Kutani ndzi n'wi byele ntsheketo.

Loko ndzi velekiwa, nesi wa khale u byele manana wa mina leswaku n’wana wa yena wa xinuna u ni nkateko lowukulu.

Endzhaku ka malembe manana wa mina u ndzi phindhele ntsheketo wolowo.

Loko ndzi ri na malembe ya makume mambirhi ndzi tlhele ndzi ya lava nesi loyi ku ya swi tiyisisa.

U swi tiyisisile.

Raluca a a rindzele nhlamuselo.

Kutani ndzi ku:

«Murhandziwa, evuton’wini bya mina hinkwabyo ndzi ve ni nkateko.»

«Ku nga ri hikwalaho ka mali.»

«Ku nga ri hikwalaho ka ku tshwuka.»

«Hikuva minkarhi hinkwayo ndzi hlangane na vavasati lavanene.»

Kutani ndzi n’wi komba.

Vavasati lava a va ri na vuxiyaxiya.

Vavasati lava a va languta.

Vavasati lava a va ndzi tsundzuxa loko ku ri na nchumu lowu nga fambiki kahle.

Vavasati lava a va teka vutihlamuleri hi xiviri.

Vavasati lava a va pfuna ntiyiso ku humelela swiviko swi nga si wu paluxa.

Nimadyambu lowu hundzeke a a ndzi tisele xiphiqo.

Nimadyambu lowu landzeleke a a ndzi pfuna ku endla nhlamulo.

Endzhaku ka malembe, loko ndzi ehleketa hi siku rero eBraşov, a ndzi tsundzuki nhlayo ya xiviri ya swibalo.

A ndzi tsundzuki xiphemu xin'wana ni xin'wana xa ntirho.

Ndzi tsundzuka Raluca.

Ndzi tsundzuka ntshembo.

Ndzi tsundzuka ku vona kahle.

Naswona ndzi tsundzuka dyondzo leyi endzhaku yi veke xin'wana xa masungulo ya matsalwa lawa.

Nawu wo Sungula

Xitatimende xa timali xi vike ku pfumala.

Mahanyelo ya vanhu ma ku hlamuserile.

Ku languta ku ku tlhantlhile.

Vusiku byebyo eBraşov byi ndzi dyondzise leswaku tinomboro hakanyingi i ndzima yo hetelela ya ntsheketo.

Vanhu va tsala tindzima leti nga emahlweni.

Saga ya Wall Street yi velekiwe hi ku swi xiya koloko.

A yi velekiwanga hi swa timali.

A yi velekiwanga hi tibuku ta timali.

A yi velekiwanga hi ku pima nkoka.

Kambe hi xivutiso xo olova:

I yini lexi endlaka tinomboro tinomboro ti nga si humelela?

Hinkwaswo leswi landzelaka i ku ringeta ku hlamula xivutiso xexo.

NDZIMA 2

Makete wo Sungula

Makete wo sungula a hi Wall Street.

Makete wo sungula a hi Chicago Mercantile Exchange.

Makete wo sungula a hi London, Frankfurt, Hong Kong kumbe Singapore.

Makete wo sungula i munhu.

Ku nga si va na swihlangano swa makete, vanhu a va cincana swilo. Ku nga si va na swa timali, vanhu a va burisana hi nxavo. Ku nga si va na tibuku ta timali, vanhu a va veka nkoka eka swilo.

Masungulo ya sisiteme yin'wana ni yin'wana ya timali ma nga landzeleriwa ku fika eka ntiyiso wo olova ni wa khale: munhu un'we u na nchumu, un'wana wa wu navela, kutani havambirhi va ringeta ku pfumelelana hi leswi ku cincana loku ku faneleke ku vula swona.

Hi laha Nkwama wu sungulaka kona.

A wu sunguli hi mali.

A wu sunguli hi vubangi bya vuvekisi.

A wu sunguli hi tidherivhethivhi, ntswalo, swiatimende swa timali kumbe mimodlele yo pima nkoka.

Wu sungula hi nkoka hi woxe.

Minkwama Mimbirhi

Loko ndza ha ri n’wana, ndzi dyondze xivono lexi a xi ta tshama na mina evuton’wini hinkwabyo.

Hi ku languteka, minkwama mimbirhi yi nga fana hi ku helela.

Nchumu lowu fanaka.

Xivumbeko lexi fanaka.

Ntiko lowu fanaka.

Vito leri fanaka.

Kambe nhlamuselo ya yona yi nga hambana hi ku helela.

Nkwama wun’we wu nga va na tinomboro.

Wun’wana wu nga va na mali.

Ririmi a ri cinci.

Leswi nga endzeni swi cinca hinkwaswo.

Ku hambana koloko ku languteka ku nga ri na nkoka ku kondza munhu a nghena emisaveni ya minhlangano.

Tikhampani ti endla xihoxo lexi fanaka siku na siku.

Ti pfanganyisa swikhomelo ni leswi nga endzeni.

Ti pima swivumbeko kasi ti rivala swikongomelo.

Ti kambela tisisiteme kasi ti honisa tinhlamuselo.

Etimaketeni ta timali xikhomelo hakanyingi xa voniwa.

Leswi nga endzeni hakanyingi a swi voniwi.

Nkwama lowu voniwaka wu hundzuka xiviko xa lembe.

Nkwama lowu nga voniwiki wu hundzuka ntshembo.

Eku heteleleni nkwama lowu nga voniwiki wu kombisa leswaku wu ni nkoka swinene.

Makete Lowu nga Ehansi ka Makete

Vaxopaxopi va timali hakanyingi va vulavula hi timakete onge i michini leyi nga riki na xihlawuhlawu leyi fambisiwaka hi ku anakanya ntsena.

Ntiyiso wu rharhanganile ku tlula.

Makete wun'wana ni wun'wana wu yime ehenhla ka makete lowu entsindza.

Ehansi ka xiendliwa xin'wana ni xin'wana ku na xilaveko xa munhu.

Ehansi ka xixavo xin'wana ni xin'wana ku na xihlohloteri.

Ehansi ka vuvekisi byin'wana ni byin'wana ku na ku langutela.

Ehansi ka ku langutela kun'wana ni kun'wana ku na ntsheketo.

Vanhu a va xavi swiendliwa.

Va xava tinhlamulo.

Va xava vuyena.

Va xava ku tiyisekisiwa.

Va xava ku va xiphemu.

Va xava ku ya emahlweni.

Naswona minkarhi yin'wana va xava ntshembo wa vumundzuku.

Hikwalaho tinomboro leti voniwaka eka swikirini swa makete a hi makete hi woxe.

I swikombiso swa leswi humelelaka ehansi ka ndzhaka.

Makete wa ntiyiso wu tshama wu ri mahanyelo ya vanhu.

Ikhonomi ya Nhlamuselo

Tisisiteme ta timali ti kota swinene ku veka minxavo.

A ti swi koti swinene ku veka nhlamuselo.

Makete wu nga hi byela leswaku nchumu wu durha njhani.

Wa tikeriwa ku hlamusela leswaku ha yini vanhu va wu navela.

Makete wu nga hlayela mbuyelo.

A wu swi koti hi ku olova ku hlayela rirhandzu.

Makete wu nga ringanyeta leswi tirhisiwaka.

Wa tikeriwa ku ringanyeta ku tshembeka.

Kambe minhlangano yi pona hikwalaho ka matimba lawa ya ma nga voniwiki.

Mahanyelo ya vaxavi a ma hambanisiwi hi ku helela ni tinhlamuselo leti va ti nyikaka swiendliwa, minhlangano, mimfungho, ntokoto ni vuxaka.

Nhlamuselo yi rhangela nkoka.

Nkoka wu landzela nhlamuselo.

Ku landzelelana ka swona ku na nkoka.

Leswi Vavekisi Va Swi Xavaka Hakunene

Vavekisi hakanyingi va tihlamusela tani hi vaxavi va rifuwo.

Hi ntiyiso va xava ku ehleketa hi vumundzuku.

Xitifikheti xa xiave a hi vun'winyi ntsena.

I ripfumelo.

I ku tiyiseka.

I ku langutela.

I ntshembo lowu kongomisiweke eka makumu ya vumundzuku lama nga si fika.

Xivono lexi xi cinca nhlamuselo ya timakete ta rifuwo.

Timakete a hi michini yo avela mali ntsena.

I michini yo hlela ripfumelo ra ntlawa.

Nxavo wa nchumu wu hundzuka ku kombisa loku voniwaka ka ku langutela loku nga voniwiki.

Loko ku langutela ku tiya, minxavo ya tlakuka.

Loko ku langutela ku wa, minxavo yi landzela.

Makete lowu entsindza minkarhi hinkwayo i wa miehleketo.

Dyondzo ya Nkwama

Nkwama wu yimela nawu wo sungula wa Saga ya Wall Street.

U nga tshuki u pfanganyisa xikhomelo ni leswi nga endzeni ka xona.

U nga tshuki u pfanganyisa nomboro ni nhlamuselo ya yona.

U nga tshuki u pfanganyisa xivumbeko ni xikongomelo.

U nga tshuki u pfanganyisa ku voniwa ni nkoka.

Misava ya timali yi languta swipimelo leswi voniwaka hikuva swipimelo swa pimeka.

Kambe matimba man'wana ya nkucetelo lowukulu enhlanganweni wun'wana ni wun'wana ma tika ku pimiwa.

Ntshembo.

Ntsundzuko.

Ku tiveka.

Vuyena.

Ntolovelo.

Nhlamuselo.

Swilo leswi a swi tali ku humelela eka minkombiso ya tin'hweti tinharhu.

Kambe hi swona swi vekaka loko minhlangano yi ta pona nkarhi wo leha lowu eneleke ku endla minkombiso yoleyo.

Hikwalaho Nkwama i masungulo ni xitsundzuxo.

Masungulo ma olovile:

timakete hinkwato ti sungula eka mahanyelo ya vanhu.

Xitsundzuxo xi olovile na xona:

loko minhlangano yi hlanya hi ku pima nkwama, yi le khombyeni ro rivala leswi nga endzeni ka wona.

Naswona loko sweswo swi humelela, tinomboro ti nga ya emahlweni ti kula kasi nhlamuselo yi nyamalala hi ku miyela.

NDZIMA 3

Swiambalo swa ntirho, ku landzela ntlawa ni nxavo wa ku va xiphemu

Misava ya timali yi tshame yi rhandza swiambalo swa ntirho.

Swiambalo swin'wana swa voniwa.

Swin'wana a swi voniwi.

Xiambalo lexi voniwaka xa tiveka hi ku olova.

Sutu ya ntima.

Tintangu leti pholichiweke.

Wachi leyi hlawuriweke hi vukheta.

Thayi leyi hlawuriweke ku kombisa ku tiya.

Ndlela yo vulavula leyi endleriweke ku kombisa vutshila.

Swikombiso leswi swa tiveka hikuva nhlangano wun'wana ni wun'wana wa swi endla.

Swi hunguta ku kanakana.

Swi olovisa ku tiveka.

Swi veka vuxirho.

Xiambalo lexi nga voniwiki xi ni matimba ku tlula.

Xi endliwe hi mavonelo lama pfumeleriweke.

Miehleketo leyi amukeriweke.

Ririmi leri pfumeleriweke.

Ku navela loku langutekaka.

Ku chava loku avelaniwaka.

Milawu ya swiambalo leyi nga voniwiki a yi tali ku tsariwa.

Kambe un'wana ni un'wana endzeni ka kamara wa yi twisisa.

Hi nkarhi lowu munhu a yi tlulaka, sisiteme yi hlamula.

Ha Yini Minhlangano Yi Endla Swiambalo swa Ntirho

A ku na nhlangano lowu sungulaka hi swikongomelo swo biha.

Milawu ya swiambalo yi humelela hikuva vanhu va lava ku hleleka.

Ku hleleka ku hunguta khombo.

Ku hleleka ku antswisa ku tirhisana.

Ku hleleka ku endla leswaku tisisiteme letikulu ti fambiseka.

Khampani ya matiko-tiko a yi nge tirhi loko munhu un'wana ni un'wana a tumbuluxa milawu leyintshwa mixo wun'wana ni wun'wana.

Hikwalaho ku va kona ka swiyimo swa twisiseka.

Xiphiqo xi humelela loko swiyimo swi hundzuka mintiyiso leyi nga vutisiwiki.

Hi nkarhi wolowo ku landzela ntlawa ku pfanganyisiwa ni vutlhari.

Ku pfumelelana ku pfanganyisiwa ni vutlhari bya miehleketo.

Ku yingisa ku pfanganyisiwa ni vurhangeri.

Leswi eku sunguleni a swi pfuna ku tirha kahle swi sungula switsongo-tsongo ku tshikelela ku languta.

Nhlangano wu tshika ku vutisa:

«Xana leswi i ntiyiso?»

Kutani wu sungula ku vutisa:

«Xana leswi swa amukeleka?»

Ku hambana ku languteka kutsongo.

Vuyelo bya kona i byikulu swinene.

Ikhonomi ya ku Va Xiphemu

Nawu wa Swiambalo eku heteleleni wu vulavula hi ku va xiphemu.

Vanhu va ni ku navela loku entsindza ko va xiphemu xa mintlawa.

Ku navela koloko i ka khale ku tlula vuxavisi.

I ka khale ku tlula swa timali.

I ka khale ku tlula tipolitiki.

Eka nkarhi wo leha wa matimu ya vanhu, ku hlongoriwa entlaweni a ku tisa khombo ra xiviri.

Ku va xiphemu a ku engetela ku pona.

Xileriso xexo xa ntumbuluko xa ha tirha.

Hikwalaho vanhu va tilulamisa leswaku va fambelana ni ndhawu leyi va nga eka yona.

Va cinca ririmi.

Va cinca mahanyelo.

Va cinca ku languteka.

Va cinca mavonelo.

Minkarhi yo tala ku tilulamisa loku ku humelela va nga swi xiyi.

Munhu u pfumela leswaku u hlawula hi ku tiyimela.

Kambe swo tala swa swihlawulo sweswo i nhlamulo eka leswi sisiteme leyi n'wi rhendzeleke yi swi langutelaka.

Makete wu hakela ku landzela ntlawa ku tlula leswi wu swi amukelaka.

Ku nga ri hikuva ku landzela ntlawa ku lulamile minkarhi hinkwayo.

Kambe hikuva ku landzela ntlawa ka languteleka.

Naswona leswi languteriwaka swi twala swi sirhelelekile ku tlula ku kanakana.

Nxavo wa ku Tilulamisa Minkarhi Hinkwayo

Ku tilulamisa ka pfuna.

Ku tilulamisa minkarhi hinkwayo i khombo.

Nhlangano wu hundzuka lowu tsaneke loko un'wana ni un'wana a sungula ku lava ku amukeriwa ematshan'weni ya ntiyiso.

Swivutiso swi hundzuka swo karhata.

Ku kanakana ku hundzuka loku nga laveki.

Ku nga pfumelelani hi ku tshembeka ku hundzuka khombo eka ntirho wa munhu.

Switsongo-tsongo nhlangano wu endla ndhawu laha un'wana ni un'wana a langutekaka a pfumelelana kasi swivilelo swa ntiyiso swi nga vuriwi.

Ehandle, sisiteme yi languteka yi tiyile.

Endzeni, yi ya yi titshega hi leswi langutekaka.

Matimu ma nyika swikombiso leswi nga heriki.

Swiphiqo swa timali.

Ku wa ka tikhampani.

Ku tsandzeka ka maqhinga.

Swo tala swa swona swi sungula hi vanhu vo tlhariha lava a va swi vona swiphiqo exihundleni kambe va miyela erivaleni.

A va wu twisisa nxavo wo tlula Nawu wa Swiambalo.

Naswona va hakele nxavo wolowo hi ku miyela.

Nkateko wa Munhu wa le Handle

Vanhu va le handle va ni nkateko wo hlawuleka.

A va vekelanga swinene eka miehleketo leyi amukeriweke.

Hikuva a va xiphemu hi ku helela, va xiya swilo leswi vanhu va le ndzeni va swi honisaka.

Ku cinca kukulu kun'wana ni kun'wana ku sungula hi munhu loyi a vutisaka hi nchumu lowu van'wana va wu amukeleke va nga ehleketi.

Munhu wa le handle wa vutisa:

Ha yini leswi swi endliwa hi ndlela leyi?

Ha yini leswi swi pfumeriwa?

Ha yini leswi swi tekiwa swi nga koteki?

Munhu wa le ndzeni hakanyingi a nga na xihlohloteri xo vutisa swivutiso sweswo.

Sisiteme ya tirha.

Swihlohloteri swa tirha.

Swihakelo swa kona.

Mpfhuka wu tisa ku vona kahle.

Vuyena Ehandle ka Swiambalo swa Ntirho

Vanhu lava tiyeke swinene va na xihlawulekisi lexi minhlangano hakanyingi yi tikeriwaka ku xi pima.

Vuyena.

Vuyena byi hambanile ni ndhuma.

Ndhuma i leswi van'wana va swi ehleketaka.

Vuyena i leswi salaka loko ku amukeriwa hi van'wana ku nyamalala.

Munhu loyi a nga ni vuyena lebyi tiyeke a nga nghena etindhawini to hambana a nga titshegi hi tona emiehleketweni.

A nga ambala xiambalo xa ntirho.

A nga ma twisisa milawu.

A nga xixima nhlangano.

Kambe a nga pfanganyisi ku tilulamisa ni ku va kona.

Ku titiva ka yena ku pona handle ka kamara.

Leswi swi endla ku tiyisela loku nga tolovelekangiki.

Hikuva loko swiyimo swi cinca, a nga lahlekeriwi hi ndlela kumbe xikongomelo.

Swiambalo swa cinca.

Vuyena byi sala.

Nawu wa Swiambalo wa Ntiyiso

Nawu wa swiambalo lowu entsindza a wu vulavuli hi swiambalo nikatsongo.

Wu vulavula hi xivindzi xa miehleketo.

Vuswikoti byo languta ntiyiso u nga hatlisi u cinca leswi u swi vonaka leswaku swi tsakisa leswi languteriwaka.

Ku tiyimisela ku xiya leswi van'wana va hlawulaka ku nga swi voni.

Ku tiyisela ku hlayisa vuyena loko u ri karhi u teka xiave endzeni ka tisisiteme leti rharhanganeke.

Ku tiyimela ka muxaka lowu ka kumeka hi ku tika.

Ku nga ri hikuva ku lava vutlhari lebyikulu.

Kambe hikuva ku lava ku vaviseka.

Ku amukela ka olova.

Ku languta ka tika.

Ku landzela ntlawa ku hakeriwa hi ku hatlisa.

Ku ehleketa hi ku tiyimela hakanyingi ku hakeriwa endzhaku swinene.

Vanhu van'wana a va hakeriwi nikatsongo hikwalaho ka kona.

Kambe kwalomu ka ku cinca kun'wana ni kun'wana ka nkoka ku sungula hi munhu loyi a tiyimiseleke ku vona ntiyiso ntshungu wu nga si wu amukela.

Anakanyo ro Hetelela

Nawu wa Swiambalo a hi ku lwisana na minhlangano.

I ku lwisana na ku pfanganyisa ku va xiphemu ni ntiyiso.

Minhlangano yi lava swiyimo.

Timakete ti lava milawu.

Mindhavuko yi lava xivumbeko.

Ntlhontlho i ku tsundzuka leswaku ha yini swivumbeko sweswo swi ri kona.

Sutu a yi endli vutshila.

Xiyimo a xi endli vutlhari.

Ku landzelelana ka swiyimo a ku endli vurhangeri.

Naswona ku landzela ntlawa a ku endli ntiyiso.

Xikongomelo xa Nawu wa Swiambalo xi fanele ku va ku tirhisana.

Hi nkarhi lowu wu tshamaka ematshan'weni ya ku ehleketa, wu sungula ku tsanisa nhlangano lowu wu endleriweke ku wu sirhelela.

Leyi hi yona dyondzo.

Swiambalo swa ntirho swi ni nkoka.

Vuyena byi ni nkoka ku tlula.

NDZIMA 4

Ku nghena, swihingakanyo ni xivumbeko xa minkateko

Misava ya timali yi heta nkarhi wo tala swinene yi ri karhi yi vulavula hi mali.

Yi vulavula hi rifuwo.

Yi vulavula hi ku pima nkoka.

Yi vulavula hi swikweleti.

Yi vulavula hi tiphurofiti.

Kambe xin'wana xa swilo swa matimba swinene eka timhaka ta vanhu xi kuma vuxiyaxiya byitsongo swinene.

Ku nghena.

Matimu ya mpfumawulo a hi matimu ya rifuwo ntsena.

I matimu ya ku nghena.

I mani a nga nghenaka.

I mani a faneleke ku rindza.

I mani a nga na mahungu.

I mani a kumaka mahungu se ku hundzile.

I mani a rhambiwaka.

I mani a salaka ehandle ka kamara.

Xivutiso xa ku nghena hakanyingi xi veka makumu khale ka loko mali yi voniwa.

Hikwalaho *Endzeni kumbe Ehandle* yi ri exikarhi ka Saga ya Wall Street.

Hikuva nhlangano wun'wana ni wun'wana eku heteleleni i sisiteme ya tinyangwa.

Tin'wana ti pfulekile.

Tin'wana ti pfariwile.

Tin'wana ta voniwa.

Tin'wana ti languteka onge a ti kona nikatsongo.

Mali leyi Fihliweke

Mali i nchumu wo cincana ha wona.

Ku nghena na kona i nchumu wo cincana ha wona.

Ku hambana hileswaku ku nghena hakanyingi ku tirha mali yi nga si nghena ebulweni.

Munhu a nga va na rifuwo kambe a nga ri na ku nghena.

Un'wana a nga va ni rifuwo ritsongo kambe a ri ni ku nghena loku hlamarisaka.

Wa vumbirhi hakanyingi u kuma nkucetelo lowukulu.

Ku nghena ku veka leswaku i mani a kumaka minkateko.

Ku nghena ku veka leswaku i mani a nghenaka ebulweni.

Ku nghena ku veka leswaku i mani a dyondzaka ku sungula.

Ku nghena ku veka leswaku i mani a tekaka xiave kasi van'wana va languta ntsena.

Misava hakanyingi yi kombisa rifuwo tani hi nkateko lowukulu.

Hi ntiyiso, rifuwo ni ku nghena a hi nchumu wun'we minkarhi hinkwayo.

Minkarhi yin'wana ku nghena ku endla rifuwo.

Minkarhi yin'wana rifuwo ri tsandzeka ku xava ku nghena.

Ku hambana ku ni nkoka.

Nyangwa

Nhlangano wun'wana ni wun'wana wa nkoka wu ni tinyangwa.

Tinyangwa tin'wana ta khumbeka.

Tihofisi-nkulu ta tikhampani.

Tikamara ta huvo ya valawuri.

Tihofisi ta mfumo.

Tiyunivhesiti.

Tikilabu ta xihundla.

Tikomiti ta vuvekisi.

Tinyangwa tin'wana i ta miehleketo.

Vutivi.

Dyondzo.

Ntokoto.

Ririmi ra vativi.

Vutshila bya xithekiniki.

Tinyangwa tin'wana i ta vuxaka.

Ntshembo.

Ku bumabumeriwa.

Ku tivisiwa eka vanhu.

Ku tshembeka.

Ndhuma.

Xivutiso lexi tsakisaka a hi leswaku i tinyangwa tihi leti nga kona.

Xivutiso lexi tsakisaka i leswaku i mani a ti lawulaka.

Hikuva munhu loyi a lawulaka ku nghena hakanyingi u ni nkucetelo lowukulu ku tlula munhu loyi a nga ni xiyimo lexi voniwaka.

Mahungu tani hi ku Nghena

Timakete ti languteka ti fambisiwa hi rifuwo.

Hi ntiyiso hakanyingi ti fambisiwa hi mahungu.

Ku nga ri mahungu ya xihundla.

Ku nga ri mahungu lama nga riki enawini.

Mahungu ntsena lama kumiweke ka ha ri emahlweni, lama hlamuseriweke hi ku kongoma kumbe lama twisisiweke kahle.

Xiboho lexi tekiwaka namuntlha xi nga titshega hi mahungu lama kumiweke tolo.

Xiboho lexi fanaka xi hundzuka lexi nga kotekiki loko mahungu wolawo ma fika n'hweti leyi taka.

Nkarhi wu cinca nkoka.

Nkoka wa nkarhi wu hlamusela leswaku ha yini ku nghena ku tshama ku ri ka masungulo.

Ku twisisa xiyimo ntshungu wu nga si xi twisisa i nkateko.

Ku xi twisisa endzhaku ka ntshungu i xiviko.

Ku hambana ku hambanisa ku teka xiave ni ku languta.

Endzeni

Ku va endzeni swi vula swo tala ku tlula ku va kona hi miri.

Swi vula ku twisisa ririmi ra sisiteme.

Ntirho wun'wana ni wun'wana wu ni ririmi.

Nhlangano wun'wana ni wun'wana wu ni miehleketo leyi wu yi amukeleke.

Nhlangano wun'wana ni wun'wana wu ni milawu leyi nga voniwiki.

Lava va yi twisisaka va famba hi ku olova.

Lava va nga yi twisisiki va hlangana ni swihingakanyo.

Hikwalaho ku va endzeni swi vula ku tolovela.

U twisisa leswaku swiboho swi tekiwa njhani.

U twisisa swihlohloteri.

U twisisa leswi vanhu va swi vulaka.

U tlhela u twisisa leswi vanhu va papalataka ku swi vula.

Vutivi lebyi a byi tali ku humelela eka tibuku to letela.

Byi humelela hi ntokoto.

Ehandle

Ku va ehandle ku ni swiphiqo.

Ku tlhela ku ni matimba.

Vanhu va le ndzeni va vona swilo leswitsongo.

Vanhu va le handle hakanyingi va vona mavumbekelo.

Vanhu va le ndzeni va tolovela miehleketo leyi amukeriweke.

Vanhu va le handle va swi kota ku yi vutisa ku tlula.

Vanhu va le ndzeni va kuma ku tirha hi ku hatlisa.

Vanhu va le handle va hlayisa mavonelo.

Minhlangano leyi hanyeke kahle swinene yi lava mavonelo hamambirhi.

Sisiteme leyi endliweke hi vanhu va le ndzeni ntsena yi ya yi fa mahlo eka yona n'wini.

Sisiteme leyi endliweke hi vanhu va le handle ntsena yi pfumala ku pfumelelana entirhweni.

Vutlhari byi humelela hi ku hlayisa bulo exikarhi ka swiyimo leswimbirhi.

Ku Aka Tinyangwa

Vanhu vo tala va heta vutomi bya vona va ri karhi va rindzela ku nghena.

Ntlawa lowutsongo wu aka ku nghena.

Ku hambana koloko ku cinca hinkwaswo.

Munhu loyi a rindzelaka mpfumelelo u tshama a titshege hi swivumbeko leswi nga kona.

Munhu loyi a akaka tinyangwa u endla tindlela tin'wana.

Vutumbuluxi byin'wana ni byin'wana lebyikulu byi landzela xivumbeko lexi.

Munhu u hlangana ni sisiteme leyi pfariweke.

Ematshan'weni yo kombela ku amukeriwa hilaha ku nga heriki, u endla nyangwa yin'wana.

Makumu ma languteka erivaleni loko u languta endzhaku.

Eku sunguleni hakanyingi ma languteka ma nga twisiseki.

Vuswikoti byo aka tinyangwa ematshan'weni yo ti gongondza ntsena i xin'wana xa vutshila bya maqhinga bya nkoka swinene eka ntirho wun'wana ni wun'wana.

Mavonelo ya N'wini

Vatirhi hakanyingi va ehleketa hi swiyimo swa ntirho.

Vafambisi va ehleketa hi swiyenge.

Vavekisi va ehleketa hi rifuwo.

Vini va ehleketa hi ndlela yin'wana.

Vini va ehleketa hi tisisiteme.

Va twisisa leswaku nkateko lowukulu wa maqhinga hakanyingi a wu humi eka ku va ni swilo swo tala ku tlula vaphikizani, kambe eka ku endla tindlela leti vaphikizani va nga ti kotiki.

N'wini u dyondza tinyangwa.

N'wini u dyondza tindhawu leti swilo swi khomeke eka tona.

N'wini u dyondza ku khuluka ka mahungu, ntshembo ni minkateko.

Hi mavonelo lawa, xivutiso xa cinca.

A xa ha ri:

«Ndzi nghenisa ku yini?»

Kambe:

«Ndzi endlisa ku yini nyangwa leyintshwa?»

Xivutiso xexo xi cinca maqhinga hi ku helela.

Anakanyo ro Hetelela

Misava yi vulavula hi mali hilaha ku nga heriki hikuva mali ya olova ku hlayeka.

Ku nghena ka tika ku pimiwa.

Kambe ku nghena hakanyingi ku veka makumu mali yi nga si va ni nkoka.

Nkateko lowu entsindza a hi vun'winyi minkarhi hinkwayo.

I ku vona kahle.

Vuswikoti byo vona minkateko, vuxaka, mahungu ni tindlela leti tumbeleke eka van'wana.

Leyi hi yona dyondzo ya *Endzeni kumbe Ehandle*.

Mpfumawulo a hi ntlawa wa timakete ntsena.

I ntlawa wa tinyangwa.

Vanhu van'wana va heta vutomi bya vona va langutile tilokhi.

Van'wana va heta vutomi bya vona va ri karhi va lava swilotlelo.

Vatsongo ntsena va teka xiboho xo aka tinyangwa letintshwa.

Naswona vanhu volavo hakanyingi va cinca xivumbeko xa muako hinkwawo.

NDZIMA 5

Ku tiveka, vuxaka ni nkoka lowu tlulaka nxavo

Tiikhonomi ta manguva lawa ti akiwe ehenhla ka ku cincana.

Siku na siku, ku cincana ka tibiliyoni ku humelela exikarhi ka vaxavi ni vaxavisi, vathori ni vatirhi, minhlangano ni vanhu.

Ririmi ra ku cincana loku i nxavo.

Nxavo wu pfumelela ku tirhisana.

Nxavo wu pfumelela ku ringanisa.

Nxavo wu pfumelela ku tirha kahle.

Handle ka nxavo, timakete letikulu a ti ta tikeriwa ku tirha.

Kambe ku na xivutiso lexi tisisiteme ta timali ti nga tali ku xi vutisa:

Ku humelela yini loko nkoka wu tlula nxavo?

Endlelo ra Dola Yin'we ri sungula hi xivutiso xexo.

A hi thiyori hi mali.

I thiyori hi ku tiveka.

Ku Hambana exikarhi ka ku Hakela ni ku Tiveka

Ku cincana ko tala ku hela loko mali yi cinca mavoko.

Vuxaka byi helerile.

Xibopho xi nyamalala.

Ku cincana ku herile.

Ku tiveka ku tirha hi ndlela yin'wana.

Ku tiveka ku tlula ku cincana.

Ku tiveka ku amukela ku va kona ka munhu un'wana.

Ku ri:

«Ndza ku vona.»

«Ndza yi twisisa nhlamuselo ya ku cincana loku.»

«Ku hlangana loku ku ni nkoka ku tlula nkoka wa timali lowu ku vekiweke wona.»

Ku hambana ku languteka kutsongo.

Vuyelo bya kona bya nkoka.

Ku hakela ku hetisa akhawunti.

Ku tiveka ku sungula vuxaka.

Ha Yini Timakete Ti Rhandza Tinomboro

Timakete hi ntumbuluko ti rhandza swilo leswi pimekaka.

Mbuyelo.

Phurofiti.

Ku kula.

Xiphemu xa makete.

Rifuwo.

Swikweleti.

Swikombiso leswi swa pfuna hikuva swi nga vuriwa hi ku kongoma.

Ku tiveka ku lwisana ni ku kongoma.

Ntshembo a wu pimeki hi ku helela.

Xichavo a xi pimeki hi ku helela.

Rirhandzu a ri pimeki hi ku helela.

Ntsundzuko a wu pimeki hi ku helela.

Kambe vanhu va hlela xiphemu lexikulu xa vutomi bya vona ehenhla ka matimba lawa.

Munhu a nga rivala ku cincana.

A nga tali ku rivala ku tiveka ka ntiyiso.

Ntsundzuko wu sala hikuva ntokoto wu khumba vuyena ku nga ri tibuku ta timali.

Leyi hi yona ndhawu leyi Endlelo ra Dola Yin'we ri yi lavisisaka.

Ku Cincana ka Xikombiso

Mindhavuko yi tele hi ku cincana ka swikombiso.

Ku khomana mavoko.

Nsayino.

Nyiko.

Papila.

Ndzhendzhelezi.

Ndzhaka ya ndyangu.

Xifaniso.

Nkoka wa timali hakanyingi wu tshama wu ri wa vumbirhi.

Nkoka wa xikombiso wu hundzuka wo sungula.

Lexi nga ni nkoka a hi nchumu hi woxe.

Lexi nga ni nkoka i leswi nchumu wu swi yimelaka.

Misava hakanyingi yi tekela ehansi swikombiso hikuva swikombiso swi languteka swi nga anakanyiwanga.

Kambe minhlangano, matiko, vukhongeri, mindyangu ni mimfungho hinkwaswo swi titshega hi swivumbeko swa swikombiso.

Susa swikombiso kutani xivumbeko xi sungula ku tsana.

Xikombiso xi rhwala nhlamuselo.

Nhlamuselo yi rhwala ku ya emahlweni.

Ku ya emahlweni ku rhwala vuyena.

Nyiko leyi Manana Gillette A Yi Hakeleke

Loko nsati wa mina Elisabetta a tikile hi mapahla ya hina, dokodela wa hina wa vavasati a ku ri Paolo Puglia.

Paolo u landzelerile ku tika hinkwako.

Hi ku famba ka nkarhi, vuxaka bya ntirho byi hundzuke vunghana.

Eku sunguleni a a tiyisekile leswaku ndzi dokodela.

Loko a ri karhi a kambela a a ndzi vitana etlhelo ka yena a ndzi hlamusela maendlelo, marito ya vutshunguri ni swilo leswitsongo swa xibedlhele.

Eku heteleleni ndzi fanele ku n'wi yimisa.

Ndzi hlekile ndzi n'wi byela:

«Paolo, ndzi xavisa mikwana ya ku byeba.»

«I dokodela wihi?»

Hi hleke havambirhi.

Ku nga twisisani ku nyamalale.

Vunghana byi sale.

Khale ka loko ku kambela kun'wana ku swi tiyisisa, ndzi tshame ndzi vula leswaku hi langutele mapahla.

Paolo a a tshemba ultrasound.

Siku rin'wana u ndzi vutise leswaku ha yini ndzi tiyisekile swonghasi.

Ndzi hlamule hi ku hatlisa.

«Kokwana wa mina a a ri ni mapahla.»

«Tatana wa mina a a ri ni mapahla.»

«Na mina ndzi ta va ni mapahla.»

«Ku tlula kwalaho, Gillette u ndzi leterile malembe yo tala hi xiphomotxini lexi fanaka:»

«Teka swimbirhi, u hakela xin'we.»

Paolo u n'wayitele.

Kutani siku ra ultrasound ri fikile.

U kambele kan'we.

Kutani nakambe.

Kutani ra vunharhu.

Eku heteleleni u ndzi langute a ku:

«Haa, Nando.»

«I mapahla.»

«Xikwembu xa mina.»

Mapahla ma velekiwile.

Paolo a ya emahlweni a ala ku hakeriwa.

Hambi ndzi ringeta kangani ku hakela akhawunti, a a ala ntsena.

«U nga vileli.»

«Ndzi endliwe hi ndlela leyi.»

Kumbexana.

Kambe mina a ndzi nga endliwanga sweswo.

Ndzi tshame ndzi tikeriwa hi swikweleti swa nkhensu.

Hi nkarhi wolowo, Gillette a a sungule phulo ra vuxavisi ku hatlisisa ku nghenisa Oral-B eka swivandla swo karhi swa vuxavisi.

Un'wana wa vaxavi va mina, Franco, a a ri ni tisupamakete ta khume na timbirhi.

Mufambisi wa mina wa xifundzha a a avele tiyuro ta magidi ya ntsevu ta swiphomotxini ku seketela phurojeke.

A ndzi nga rhandzi mianakanyo yo nyika mali ntsena.

Loko u hakela mahanyelo hi mali swinene, vanhu eku heteleleni va tshika ku teka mahanyelo ma ri ni nkoka kutani va sungula ku rindzela muholo lowu landzelaka.

Hikwalaho ndzi lave nhlamulo yin'wana.

Franco a a ha ku teka.

Braun a a ri xiphemu xa nhundzu ya hina.

Ndzi ringanyete ntirho wun'wana.

Xiphemu xa nhundzu ya Braun xi sale na Franco.

Xiphemu xin'wana xi landzele ndlela yin'wana.

Murhumeri u xi yise hi ku kongoma eka Paolo.

Xiphemu lexi hlekisaka a ku ri leswaku a ku nga ri na munhu exikarhi ka lava a va ri kona loyi a a tsakile hi ku helela hi lunghiselelo leri.

Franco a a tiyisekile leswaku xiphemu xa ntirho lowu hi ndlela yo karhi a xi ri xa mina hi xiviri.

Paolo a nga si tshama a kombela nchumu.

Naswona mina a ndzi ringeta ntsena ku hakela xikweleti lexi mali a yi nga swi koti ku xi hakela.

Eku heteleleni, xiphemu lexi hlamarisaka swinene a ku ri lexi:

A ndzi hakelanga nchumu.

Franco a nga hakelanga nchumu.

Paolo a nga hakelanga nchumu.

Manana Gillette u hakele hinkwaswo.

Xiphomotxini.

Nhundzu ya Braun.

Nyiko ya vukati.

Naswona hi ndlela leyi nga kongomangiki, hambi ku ri ku kambeliwa hi dokodela loku Paolo a a ale ku ku hakerisa.

Endzhaku ka malembe yo tala ndza ha n'wayitela loko ndzi swi ehleketa.

Hi xiofisi, sisiteme ya tibuku ta timali yi tsarile vuvekisi bya xiphomotxini.

Ntsundzuko wa mina wu tsarile nchumu wun'wana hi ku helela.

Nkhensu.

Naswona nkhensu a wu si tshama wu yingisa milawu ya tibuku ta timali.

Xiphiqo xa ku Ehleketa hi ku Cincana Ntsena

Loko ku hlangana kun'wana ni kun'wana ku hundzuka ku cincana ntsena, ku na nchumu wa nkoka lowu nyamalalaka.

Vuxaka byi hundzuka bya nkarhinyana.

Ku langutela ku hundzuka ka nkarhi wutsongo.

Hinkwaswo swi hundzuka swo burisaniwa.

Hinkwaswo swi hundzuka swo siviwa.

Vuyelo byi nga va byi tirha kahle.

A byi tali ku endla ku tshembeka.

Vanhu va sala hikwalaho ka vuxaka.

Vaxavi va tlhela hikwalaho ka ntshembo.

Vatirhi va sala hikwalaho ka xikongomelo.

Mitshama-ndhawu yi pona hikwalaho ka ku tiveka.

Tisisiteme ta ku cincana ntsena ti tikeriwa ku endla makumu lawa.

Ti endla mintirho.

Ti endla ku famba.

Ti endla ku cincana.

Kambe hakanyingi ti tikeriwa ku endla ku namarhela.

Naswona ku namarhela i xin'wana xa swivumbeko swa matimba swinene swa rifuwo ra nkarhi wo leha.

Ha Yini Dola Yin'we Yi Ri ni Nkoka

Endlelo ra Dola Yin'we a ri languti nhlayo ya mali.

Ri languta nhlamuselo.

Dola yin'we yi tsongahatiwile hi vomu.

Nkoka wa yona wa ikhonomi wu ni mpimo.

Nkoka wa yona wa xikombiso wu nga va wu nga ri na mpimo.

Ku cincana ka xikombiso ku susa rifuwo ebulweni.

N'wini wa tibiliyoni ni mutirhi va ni mintiyiso ya timali yo hambana.

Kambe havambirhi va nga teka xiave eka xiendlo xexo xa ku tiveka.

Hikwalaho endlelo leri ri ringanisa swiyimo.

Ri susa vuxiyaxiya eka rifuwo ri byi yisa eka ku amukela.

A hi:

«U ni swingani?»

Kambe:

«Xana wa wu tiva nkoka wa vuxaka lebyi?»

Xivutiso xexo xi tirha eka xiyimo xin'wana.

Buku ya ku Tiveka

Minhlangano yi hlayisa swiatimende swa timali.

Vanhu va hlayisa swiatimende swa timali leswi nga voniwiki.

Ntshembo lowu hlengeletiweke.

Switshembiso leswi hetisisiweke.

Xichavo lexi kombisiweke.

Ku tshembeka loku kombisiweke.

Vuxaka lebyi hlayisiweke.

A ku na xin'we xa swona lexi humelelaka eka swiviko swa lembe.

Hinkwaswo swi cinca makumu ya vumundzuku.

Minhlangano leyi tiyeke swinene yi twisisa tisisiteme leti timbirhi ta tibuku.

Yi fambisa rifuwo ra timali.

Yi tlhela yi fambisa rifuwo ra vuxaka.

Ku honisa tlhelo rin'wana ku endla ku nga ringani.

Khampani yi nga kuma phurofiti kasi hi nkarhi lowu fanaka yi onha ntshembo.

Munhu a nga hlengeleta rifuwo kasi hi nkarhi lowu fanaka a lahlekeriwa hi vuxaka.

Tinomboro ti nga tshama ti ri kahle.

Xitatimende xa timali lexi nga voniwiki xi nga va xi ri karhi xi wa.

Ku Tiveka tani hi Maqhinga

Ku tiveka hakanyingi ku kombisiwa tani hi mianakanyo ya mahanyelo lamanene.

Ku tlhela ku ri mianakanyo ya maqhinga.

Vanhu va seketela minhlangano leyi va tivekaka.

Mitshama-ndhawu yi kula yi rhendzela ku tiveka loku avelaniwaka.

Mimfungho yi tiya loko yi vula nchumu ku tlula ku tirha ka yona ntsena.

Leswi a swi vuli ku kanganyisa.

Ku tiveka ka ntiyiso a ku endliwi hilaha ku nga heriki.

Vanhu eku heteleleni va xiya mahanyelo ya vuendlela.

Ku tiveka loku endlaka ntshembo ku fanele ku va ka ntiyiso.

Loko ku ri ka ntiyiso, ku hundzuka nkateko eka vuphikizani lowu vaphikizani va tikeriwaka ku wu tekelela.

Swiendliwa swa kopeka.

Ku tiveka ka tika ku phindhiwa.

Ikhonomi ya Vuxaka

Vumundzuku byi ta ya emahlweni byi lava ku cincana.

A ku na nchumu endzimeni leyi lexi vulaka swin'wana.

Ikhonomi yi lava minxavo.

Yi lava swivumelwano.

Yi lava timakete.

Kambe etlhelo ka ikhonomi ya ku cincana ku na sisiteme yin'wana.

Ikhonomi ya vuxaka.

Eka sisiteme leyi, nkoka wu humelela hi ntshembo, ku ya emahlweni, ndhuma, ntsundzuko ni ku tiveka.

Minhlangano leyi tiyaka swinene yi tirha kahle eka tiikhonomi leti timbirhi.

Yi twisisa ku cincana.

Yi tlhela yi twisisa vuxaka.

Loko tlhelo rin'wana ri honisiwa, ku tiya ka tika.

Loko matlhelo hamambirhi ma tirha swin'we, ku tiyisela ka engeteleka.

Ehandle ka Vuxavisi

Endlelo ra Dola Yin'we eku heteleleni ri tlhontlha miehleketo leyi tolovelekeke.

Minhlangano yo tala yi pfumela leswaku xikongomelo xa yona xo sungula i ku cincana.

Ku cincana ku ni nkoka.

A ku tali ku va xikongomelo xo hetelela.

Xikongomelo lexi entsindza hakanyingi i vuxaka lebyi endliwaka endzhaku.

Ku xavisa kun'we ku hela hi ku hatlisa.

Vuxaka bya nkoka byi nga ya emahlweni makume ya malembe.

Ku hambana exikarhi ka swona ku hlamusela leswaku ha yini minhlangano yin'wana yi nyamalala kasi yin'wana yi pona switukulwana-tukulwana.

Yin'wana yi languta mbuyelo ntsena.

Yin'wana yi languta mbuyelo ni vuxaka hi nkarhi wun'we.

Ndlela ya vumbirhi yi lava ku lehisa mbilu ku tlula.

Hakanyingi yi endla ku tiya lokukulu.

Anakanyo ro Hetelela

Endlelo ra Dola Yin'we a ri vulavuli hi mali.

Ri vulavula hi ku tiveka.

Ri vula leswaku ku cincana kun'wana ka nkoka swinene evuton'wini bya munhu a ku twisisiwi hi nxavo ntsena.

Dola yi nga tirha tani hi mali.

Dola yi nga tlhela yi tirha tani hi xikombiso.

Xo sungula xi endla ku cincana.

Xa vumbirhi xi endla nhlamuselo.

Timakete ti lava ku cincana.

Mindhavuko yi lava nhlamuselo.

Minhlangano leyi tiyeke swinene yi tiva nkoka wa swimbirhi.

Leyi hi yona dyondzo ya Endlelo ra Dola Yin'we.

A hi leswaku mali a yi na nkoka.

Kambe leswaku swivumbeko swa nkoka leswi tiyeke swinene hakanyingi swi sungula laha mali yi tshikaka ku va nhloko-mhaka leyikulu kutani ku tiveka ka vanhu ku va yona.

Rifuwo ri hlaya nkoka.

Ku tiveka ku wu endla.

NDZIMA 6

Ntolovelo, ku ya emahlweni ni gondzo leri nga voniwiki

Vavekisi vo tala va pfumela leswaku va veketela eka swiendliwa.

A swi tano.

Kumbe, a swi tano hi ku helela.

Swiendliwa swa voniwa.

Swiendliwa swa tekeka swifaniso.

Swiendliwa swa hlayeka.

Swiendliwa swa navetisiwa.

Swiendliwa swi nga ringanisiwa ni swiendliwa swa vaphikizani.

Hikuva swiendliwa swa voniwa, swi fuma bulo.

Kambe ku voniwa ni nkoka a hi nchumu wun'we minkarhi hinkwayo.

Mhaka-nkulu ya *Furenchayizi* yi olovile:

Rifuwo ra nkoka swinene ra nhlangano lowu humelelaka hakanyingi a hi xiendliwa hi xoxe.

I gondzo ra mahanyelo leri pfumelelaka xiendliwa ku famba hi ku phindhaphindha evuton'wini bya timiliyoni ta vanhu.

Ku Kanganyisa ka Xiendliwa

Matimu ma tele hi swiendliwa leswi nga ha riki kona.

Swithekiniki swa nyamalala.

Swivumbeko swa nyamalala.

Mixaka ya nhundzu ya nyamalala.

Tiindasitiri hinkwato ta nyamalala.

Xiendliwa lexi fumaka xitukulwana xin'we hakanyingi xi hundzuka xa khale eka lexi landzelaka.

Ntiyiso lowu wu tisa xivutiso lexi nga tsakisiki.

Loko swiendliwa swi ri swa nkarhinyana, i yini lexi ponaka hakunene?

Nhlamulo a yi tali ku kumeka endzeni ka xiendliwa.

Yi kumeka endzeni ka mahanyelo.

Minhlangano hakanyingi yi pfumela leswaku yi xavisa swilo.

Hi ntiyiso, yi teka xiave eka mikhuva.

Nchumu wu nga cinca.

Ntolovelo hakanyingi wa pona.

Khampani leyi nga ku twisisiki ku hambana loku yi titshega hi xiendliwa xin'we.

Khampani leyi ku twisisaka yi kota ku tipfuxeta.

Xiboho xa Mixo

Ehleketa hi xiendlo xo olova.

Munhu wa pfuka.

U landzela ntolovelo.

U teka nchumu lowu a wu tolovelaka.

U phindha xiendlo lexi a xi tolovelaka.

Xiboho xi lava kwalomu ka ku hava matshalatshala ya mianakanyo.

Swiendlo swa magidi leswi fanaka swi humelela siku na siku emisaveni hinkwayo.

Munhu u swi vona tani hi swihlawulo swa yena n'wini.

Nhlangano wu swi vona tani hi xilaveko xa nhundzu.

Muvekisi u swi vona tani hi mbuyelo.

Kambe ehansi ka mavonelo lawa manharhu ku na matimba man'we:

ntolovelo.

Ntolovelo wu hundzula mahanyelo ya nkarhi na nkarhi ma va mahanyelo lama languteriwaka.

Mahanyelo lama languteriwaka ma endla ku ya emahlweni.

Ku ya emahlweni ku endla masungulo lawa tifurenchayizi ti akiwaka ehenhla ka wona.

Ha Yini Ntolovelo Wu Ri ni Nkoka

Vanhu va ni vuxiyaxiya lebyi nga ni mpimo.

Loko xiboho xin'wana ni xin'wana xi lava ku xopaxopiwa hi ku helela, vutomi bya siku na siku a byi ta va lebyi nga kotekiki.

Ntolovelo wu tlhantlha xiphiqo lexi.

Wu endla leswaku mahanyelo ma tifambela.

Wu hunguta matshalatshala ya mianakanyo.

Wu endla ku tirha kahle.

Xihlawulekisi lexi xi endla leswaku ntolovelo wu va ni nkoka lowukulu swinene.

Mutirhisi a nga kambela xixavo hi vukheta ro sungula.

Loko a xi phindha ra dzana, ku kambela hakanyingi ku nyamalala.

Xiendlo xi tifambela.

Hi nkarhi wolowo nhlangano wu fikelela nchumu wa nkoka.

A wa ha titshegi hi ku khorwisa ntsena.

Wu hundzuka xiphemu xa ntolovelo wa siku na siku.

Ntolovelo wa siku na siku i xin'wana xa swivumbeko swa matimba swinene swa ku tiya leswi nhlangano wun'wana ni wun'wana wu

nga swi kumaka.

Ku suka eka Xiendliwa ku ya eka Sisiteme

Minhlangano leyi tsaneke yi languta swiendliwa.

Minhlangano leyi tiyeke yi languta tisisiteme.

Xiendliwa xi nga humelela hi xihoxo.

Sisiteme a yi tali ku humelela hi xihoxo.

Mmodlele wa furenchayizi i ku suka eka ku ehleketa hi xiendliwa ku ya eka ku ehleketa hi sisiteme.

Ku ehleketa hi sisiteme ku vutisa swivutiso swo hambana.

A hi:

«Xiendliwa lexi xi antswa ku fika kwihi?»

Kambe:

«Xiendliwa lexi xi tiyisa mahanyelo wahi?»

A hi:

«Ku xavisiwe swingani?»

Kambe:

«Xivumbeko lexi endleke vuxavisi byebyo xi tiyile ku fika kwihi?»

Tinhlamulo hakanyingi ti paluxa swo tala ku tlula swipimelo swa ntirho wa nkarhi wutsongo.

Xivumbeko xa ku Phindha

Tifurenchayizi ta humelela hikuva ti hunguta ku kanakana.

Muxavi u nghena endhawini leyi a yi tolovelaka.

U langutela ntokoto lowu a wu tolovelaka.

Ntokoto wu phindhiwa.

Ku langutela ku tiyisiwa.

Ndzhendzhelekano wu ya emahlweni.

Ku fana minkarhi hinkwayo ku hundzuka ntshembo.

Ntshembo wu hundzuka ku phindha.

Ku phindha ku hundzuka nkoka.

Nkoka wu hundzuka ku tiya.

Endlelo ri languteka ri olovile.

Ku ri tirhisa ka tika swinene.

Ku hlayisa ku fana eka malembe, mindhavuko, tindhawu ni swiyimo swa ikhonomi swi lava ku tikhoma.

Ku tikhoma koloko ku hundzuka xiphemu xa furenchayizi hi yoxe.

Nkateko wa ku Hanya Nkarhi wo Leha

Minhlangano yo tala yi languta ku kula.

Ku kula ku ni nkoka.

Kambe ku tiya na kona ku ni nkoka.

Sisiteme leyi kulaka hi ku hatlisa kambe yi pfumala ku ya emahlweni yi nga wa loko swiyimo swi cinca.

Sisiteme leyi tiyeke yi pona hikuva yi hlengelete mikhuva leyi tiyeke ku lwisana ni swihingakanyo.

Nkarhi wu hundzuka munghana.

Lembe rin’wana ni rin’wana ri tiyisa ku tolovela.

Lembe rin’wana ni rin’wana ri enta ntshembo.

Lembe rin’wana ni rin’wana ri tiyisa ntsundzuko.

Leswi langutekaka swi kurile ehandle swi nga va swi ri karhi swi tiya ku tlula.

Furenchayizi yi hlengeleta matimba hi ku miyela.

Matimba ya yona ma humelela hi ku phindha ku nga ri hi swikombiso swo hlamarisa.

Mutirhisi ni Muvekisi

Vatirhisi ni vavekisi hakanyingi va vona nhlangano lowu fanaka hi ndlela yo hambana.

Vatirhisi va hanya furenchayizi hi ku kongoma.

Vavekisi va yi hanya hi ndlela leyi nga kongomangiki.

Vatirhisi va hlangana ni mikhuva.

Vavekisi va hlangana ni tinomboro.

Vatirhisi va endla mahanyelo.

Vavekisi va xopaxopa mahanyelo.

Minkateko ya vuvekisi leyi tiyeke swinene hakanyingi yi humelela loko mavonelo hamambirhi ma hlangana.

Loko nhlangano wu ri ni ntirho wa timali lowu tiyeke ni mavumbekelo ya mahanyelo lama dzimeke timitsu, ku tiya ka engeteleka.

Tinomboro ti seketeriwa hi ndhavuko.

Ndhavuko wu seketeriwa hi ku phindha.

Vuxaka byi titiyisa hi byoxe.

Ndzhaka ya Ntiyiso

Vanhu vo tala va ehleketa leswaku ndzhaka i mali.

Minkarhi yin'wana i yona.

Kambe minhlangano yi dya ndzhaka ya nchumu wun'wana wa nkoka lowu ringanaka.

Mavumbekelo.

Mikhuva.

Tisisiteme.

Maendlelo.

Ku langutela.

Swilo leswi swi famba eka switukulwana.

Vatirhi va swi dya ndzhaka.

Vaxavi va swi dya ndzhaka.

Mitshama-ndhawu yi swi dya ndzhaka.

Hikwalaho furenchayizi yi hundzuka xitirhisiwa xo hundzisela mahanyelo eka nkarhi.

Swiendliwa swi nga cinca.

Xivumbeko xa mahanyelo xa pona.

Xivumbeko xexo xi hundzuka ndzhaka ya ntiyiso.

Ehandle ka Timakete

Nawu wa furenchayizi wu tlula vuxavisi.

Mindyangu yi tirha hi mikhuva.

Mitshama-ndhawu yi tirha hi mikhuva.

Matiko ma tirha hi mikhuva.

Minhlangano yi tirha hi mikhuva.

Mpfumawulo wa vanhu hi woxe wu titshega hi mahanyelo lama phindhiwaka lama hundziseriwaka hi ku famba ka nkarhi.

Timakete ti nyika ntsena xin'wana xa swikombiso leswi nga erivaleni swinene swa nawu lowu.

Loko wu tiviwile, xivumbeko xi humelela hinkwako.

Xivumbeko lexi voniwaka xa cinca.

Ndzhaka ya mahanyelo yi tshama yi fana hi ndlela leyi hlamarisaka.

Anakanyo ro Hetelela

Vavekisi hakanyingi va vulavula hi swiendliwa hikuva swiendliwa swa olova ku voniwa.

Ntiyiso lowu entsindza wu rharhanganile ku tlula.

Swiendliwa swi famba hi mikhuva.

Mikhuva yi famba hi ku phindha.

Ku phindha ku endla ku ya emahlweni.

Ku ya emahlweni ku endla ku tiya.

Ku tiya ku endla nkoka.

Hikwalaho furenchayizi a hi nchumu.

I sisiteme.

A hi xiendliwa.

I xivumbeko.

A hi nkarhinyana.

I vuxaka bya nkarhi wo leha exikarhi ka mahanyelo ya vanhu ni ku ya emahlweni ka nhlangano.

Leyi hi yona dyondzo ya *Furenchayizi*.

Minhlangano leyi tiyeke swinene a yi xavisi swiendliwa ntsena.

Yi hundzuka xiphemu xa mikhuva ya siku na siku.

Naswona loko ntolovelo wu nghena evuton'wini bya siku na siku, wu kuma xivumbeko xa ku tshama hilaha ku nga heriki lexi ku hava phulo ra swinavetiso leri nga xi xavaka naswona ku hava muphikizani loyi a nga xi tekelelaka hi ku olova.

Swiendliwa swi endla ku cincana.

Mikhuva yi endla tifurenchayizi.

Tifurenchayizi ti endla ku tiyisela.

NDZIMA 7

Rifuwo leri nga humeleliki kun'wana kambe ri cinca hinkwaswo

Ntshembo i xin'wana xa matimba ya nkoka swinene evuton'wini bya ikhonomi.

Wu tlhela wu ri xin'wana xa swilo leswi nga voniwiki swinene.

Timakete ta timali ti pima mbuyelo.

Ti pima tiphurofiti.

Ti pima rifuwo.

Ti pima swikweleti.

Ntshembo a wu humeleli kun'wana eka xitatimende xa timali.

Kambe xitatimende xin'wana ni xin'wana xa timali xi titshega hi wona exihundleni.

Handle ka ntshembo, ku cincana ku nonoka.

Handle ka ntshembo, swivumelwano swi durha ku tlula.

Handle ka ntshembo, minhlangano yi heta nkarhi wo ya wu engeteleka yi ri karhi yi tisirhelela eka vanhu lava yi lavaka ku tirhisana na vona.

Ku phikizana ka kona ku olovile.

Ntshembo wa tika ku hlayeriwa.

Ku pfumaleka ka wona a ku honiseki.

Ntshembo Wu Rhangela Rifuwo

Vanhu vo tala va ehleketa leswaku rifuwo ri endla ku humelela.

Hi ntiyiso, rifuwo hakanyingi ri landzela ntshembo.

Muhlomisi u nyika xikweleti hikuva ku ni ntshembo.

Muxavi u endla oda hikuva ku ni ntshembo.

Muvekisi u nghenisa rifuwo hikuva ku ni ntshembo.

Mutirhi u nghena enhlanganweni hikuva ku ni ntshembo.

Susa ntshembo eka xibalo kutani xiboho xin'wana ni xin'wana xi tika ku tlula.

Ntwanano wun’wana ni wun’wana wu lava ku tiyisisiwa ku engetelekeke.

Xitshembiso xin’wana ni xin’wana xi lava swiqinisekiso swo engeteleka.

Ku hlangana kun’wana ni kun’wana ku durha ku tlula.

Nxavo wa ntiyiso wa ku pfumala ntshembo a wu tali ku humelela eka swiviko swa timali.

Wu humelela eka ku hlwela.

Wu humelela eka ku kanakana.

Wu humelela eka minkateko leyi nga si tshama yi landzeleriwa.

Ntwanano lowu nga Voniwiki

Ntwanano wun’wana ni wun’wana wa xiofisi wu yime ehenhla ka ntwanano lowu nga riki wa xiofisi.

Ntwanano wa xiofisi wu hlamusela swibopho.

Ntwanano lowu nga riki wa xiofisi wu hlamusela ku langutela.

Minhlangano mimbirhi yi nga sayina matsalwa lama fanaka.

Vuxaka byin’we bya humelela.

Lebyin’wana byi tsandzeka.

Ku hambana hakanyingi ku kumeka eka ntshembo.

Ntwanano lowu nga voniwiki wu fambisa mahanyelo loko ririmi leri tsariweke ri nga ha enelanga.

Wu veka loko vanhu va tirhisana hi ku tirhandzela.

Wu veka loko ku nga pfumelelani ku hundzuka timholovo.

Wu veka loko ku kanakana ku tisa ku chava kumbe ku lehisa mbilu.

Ntshembo wu hundzuka sisiteme leyi tirhaka ehansi ka ntwanano wa xiofisi.

Rivilo ra Ntshembo

Ntshembo wu cinca rivilo ra sisiteme.

Ndhawu leyi nga ni ntshembo lowukulu yi famba hi ku hatlisa.

Swiboho swi tekiwa hi ku hatlisa.

Mahungu ma rhendzeleka hi ku ntshunxeka.

Ku tirhisana ku lava ku languteriwa kutsongo.

Vutumbuluxi byi hlangana ni ku lwisiwa kutsongo.

Ndhawu leyi nga ni ntshembo lowutsongo yi tikhoma hi ndlela yin'wana.

Xiendlo xin'wana ni xin'wana xi lava mpfumelelo.

Xiboho xin'wana ni xin'wana xi lava ku tiyisisiwa.

Bulo rin'wana ni rin'wana ri tisa ku tsandzeka ku tshemba.

Ku tirha ka hunguteka.

Matimba ma suka eka ku endla ma ya eka ku tisirhelela.

Nhlangano wu tshama wu ri karhi wu tirha.

Ku ya emahlweni ku nonoka.

Hikwalaho ntshembo wu tirha tani hi xihatlisisi.

Ku va kona ka wona ku engetela rivilo.

Ku pfumaleka ka wona ku engetela swihingakanyo.

Ha Yini Ntshembo Wu Kula hi ku Hlangana

Ntshembo wu tikhoma ku fana ni ntswalo.

Wu kula hi ku phindha.

Xitshembiso xin'we lexi hetisisiweke xi endla ku tiyiseka.

Switshembiso leswi hetisisiwaka hi ku phindha swi endla ku tshembeka.

Malembe ya mahanyelo lama fanaka ma endla ntshembo.

Endlelo ra nonoka.

Vanhu vo tala a va ri xiyi loko ri ri karhi ri humelela.

Kutani siku rin'wana va kuma leswaku va tshembiwa.

Vuxaka byi twala byi tiyile.

Nhlangano wu twala wu tiyile.

Ndhuma yi twala yi simekiwile.

Leswi languteka swi humelele hi xitshuketa hakanyingi i vuyelo bya malembe ya ku hlengeleta.

Ntshembo wu kula hi ku miyela.

Ku fana ni ntolovelo.

Ku fana ni ndhuma.

Ku fana ni ntsundzuko.

Matimba ya wona lamakulu ma huma eka vuswikoti bya wona byo kula hi ku hlangana kasi wu nga voniwi swinene.

Vuxaka exikarhi ka Ntshembo ni Matimba

Matimba hakanyingi a ma twisisiwi kahle.

Vanhu vo tala va hlanganisa matimba ni vulawuri.

Swiyimo.

Swibalo swa mali.

Ku lawula.

Ku nghena.

Swivumbeko leswi swa matimba swa kona.

A hi swona leswi tiyeke swinene.

Ntshembo wu endla xivumbeko xa nkucetelo lexi entsindza ku tlula.

Vanhu va landzela hi ku tirhandzela vanhu lava va va tshembaka.

Vaxavi va tlhelela hi ku tirhandzela eka minhlangano leyi va yi tshembaka.

Mitshama-ndhawu yi seketela hi ku tirhandzela minhlangano leyi yi yi tshembaka.

Rito ra nkoka i hi ku tirhandzela.

Vulawuri byi nga endla ku yingisa.

Ntshembo wu endla ku tinyiketela.

Ku yingisa ku tshama loko ku languteriwa ntsena.

Ku tinyiketela ku pona endzhaku ka loko ku languteriwa ku nyamalala.

Ku hambana loku ku hlamusela leswaku ha yini ntshembo wu tshama wu ri xin'wana xa rifuwo ra maqhinga ra nkoka swinene leri nhlangano wun'wana ni wun'wana wu nga ri kumaka.

Ntshembo hi Nkarhi wa Xiphiqo

Nkoka wa ntshembo wu voniwa swinene hi nkarhi wa maxangu.

Un'wana ni un'wana a nga languteka a tiyisekile loko swiyimo swi ri kahle.

Ndzingo wa ntiyiso wu fika hi nkarhi wa ku kanakana.

Nhlangano lowu tshembiwaka wu kuma ku lehisiwa mbilu.

Nhlangano lowu nga tshembiwiki wu kuma ku pfumala ntshembo.

Murhangeri loyi a tshembiwaka u kuma nseketelo.

Murhangeri loyi a nga tshembiwiki u kuma ku lwisiwa.

Nhlangano lowu tshembiwaka wu pona swihoxo hi ku olova ku tlula.

Nhlangano lowu nga tshembiwiki wu nga vaviseka hambi ku ri hi swihoxo leswitsongo.

Ntshembo wu tirha tani hi vuhlayiselo bya maqhinga lebyi hlengeletiweke xiphiqo xi nga si fika.

Loko ntshikelelo wu engeteleka, vuhlayiselo byi kumeka.

Minhlangano yi kuma loko yi veketerile eka ntshembo ntsena loko yi lava ku wu humesa.

Nxavo wo Tshova Ntshembo

Ku aka ntshembo ku teka malembe.

Ku onha ntshembo ku nga teka timinete.

Ku nga ringani loku ku hlamusela leswaku ha yini ntshembo wu ri ni nkoka lowukulu swonghasi.

Endlelo ri fana ni ndhuma.

Ku ya emahlweni ka nonoka.

Ku onheka ku nga va ka hatla.

Xiendlo xin'we xa vuxisi xi nga sula malembe ya ku tshembeka loku hlengeletiweke.

Xitshembiso xin'we lexi tshoviweke xi nga cinca vuxaka hinkwabyo.

Dyondzo a hi ku hetiseka.

A ku na nhlangano lowu hetisekeke.

Dyondzo i ku fana minkarhi hinkwayo.

Ntshembo wu pona swihoxo.

Wu tikeriwa ku pona ku nga tshembeki.

Vanhu va rivalela xihoxo hi ku olova ku tlula vuxengi.

Ntshembo ni Vuyena

Eku heteleleni ntshembo wu titshega hi vuyena.

Vanhu va tshemba leswi tikhomaka hi ndlela leyi fanaka.

Vanhu va tshemba leswi tshamaka swi tiveka.

Vanhu va tshemba leswi kombisaka ku ya emahlweni hi ku famba ka nkarhi.

Nhlangano lowu nga riki na vuyena wu tikeriwa ku hlayisa ntshembo.

Munhu loyi a nga riki na vuyena u tikeriwa ku tisa ku tiyiseka.

Anakanyo ro Hetelela

Misava ya manguva lawa yi ni switirhisiwa swo hlamarisa swo pima rifuwo.

Yi ni switirhisiwa swi nga ri swingani swo pima ntshembo.

Kambe ntshembo wu tshama wu ri xin'wana xa matimba lamakulu swinene lama vumbaka mahanyelo ya vanhu.

Wu cinca ku cincana kun'wana ni kun'wana.

Nhlangano wun'wana ni wun'wana.

Vuxaka byin'wana ni byin'wana.

Makete wun'wana ni wun'wana.

A wu endliwi hi xitshuketa.

A wu xaviwi hi ku kongoma.

A wu sindzisiwi hi vulawuri.

Wu fanele ku fanelekeriwa.

Hi ku nonoka.

Hi ku fana minkarhi hinkwayo.

Hi ku phindhaphindha.

Hikwalaho ntshembo wu yimela xivumbeko xo hlawuleka xa rifuwo.

Rifuwo ra timali ri nga hundziseriwa.

Ntshembo wu fanele ku hlengeletiwa.

Naswona hikuva wu fanele ku hlengeletiwa, wu hundzuka xin'wana xa rifuwo ritsongo leri ku endliwa ka rona ku nga hatlisisiwiki hi mali ntsena.

Dyondzo ya ndzima leyi yi olovile:

Rifuwo ri nga sungula riendzo.

Ntshembo wu veka leswaku ri nga ya kwihi.

NDZIMA 8

Sisiteme leyi nga voniwiki leyi nga endzhaku ka ku ya emahlweni

Misava ya manguva lawa yi hlanya hi mahungu.

Minhlangano yi hlengeleta data.

Mimfumo yi hlengeleta data.

Timakete ti hlengeleta data.

Vanhu va hlengeleta data.

Mianakanyo leyi nga endzhaku ka mahanyelo lawa yi languteka yi ri erivaleni:

loko hi ri ni mahungu yo tala, swiboho swa hina swi va swo tlhariha ku tlula.

Kambe mahungu a hi ntsundzuko.

Naswona ntsundzuko wu ni nkoka swinene ku tlula.

Mahungu ma kona endhawini yo hlayisela.

Ntsundzuko wu kona eka swiendlo.

Mahungu ma nga hlayisiwa evuhlayiselweni.

Ntsundzuko wu cinca mahanyelo.

Ku hambana i ka masungulo.

Minhlangano yo tala yi ni mahungu.

Yitsongo swinene yi ni ntsundzuko.

Ndzima leyi yi lavisisa ku hambana koloko.

Hikuva vumundzuku bya nhlangano wun'wana ni wun'wana byi titshega hi leswi wu swi tsundzukaka.

Ku Hambana exikarhi ka Data ni Ntsundzuko

Data ya hlengeletiwa.

Ntsundzuko wa hlanganisiwa.

Khampani yi nga va ni swiviko swa malembe ya makume ntlhanu.

Leswi a swi vuli leswaku yi tsundzuka nchumu.

Mfumo wu nga va ni vuhlayiselo lebyikulu bya matsalwa.

Leswi a swi vuli leswaku wu twisisa matimu ya wona n'wini.

Munhu a nga va ni tibuku ta magidi.

Leswi a swi vuli leswaku u ni vutivi.

Nawu lowu fanaka wu tirha eka minhlangano.

Mahungu ma hundzuka ntsundzuko ntsena loko ma cinca swiboho swa vumundzuku.

Loko swi nga ri tano ma tshama ma ri nchumu lowu hlayisiweke.

Misava ya timali hakanyingi yi pfanganyisa mianakanyo leyi yimbirhi.

Yi ehleketa leswaku ku hlengeleta mahungu ku tisa ku twisisa hi ku tifambela.

Ntokoto wu kombisa swin'wana.

Minhlangano leyi ponaka a yi tali ku va leyi hlengeletaka mahungu yo tala swinene.

I leyi dyondzaka ku hundzula mahungu ma va ntsundzuko wa nhlangano.

Ntsundzuko tani hi Nkateko eka Vuphikizani

Minkateko yo tala ya vuphikizani eku heteleleni ya tsana.

Swiendliwa swi hundzuka swa khale.

Swithekiniki swi hundzuka swa khale.

Tiphatente ta hela.

Swiyimo eka makete swa cinca.

Ntsundzuko wu tirha hi ndlela yin'wana.

Ntsundzuko wu kula hi ku hlangana.

Xiboho xin'wana ni xin'wana lexi humelelaka xi endla ntokoto.

Ku tsandzeka kun'wana ni kun'wana ku endla ntokoto.

Xiphiqo xin'wana ni xin'wana lexikulu xi endla ntokoto.

Ku pfuka kun'wana ni kun'wana ku endla ntokoto.

Nhlangano lowu hlayisaka tidyondzo leti wu hlengeleta nkateko lowu nga voniwiki.

A wu lavi ku kuma mintiyiso leyi fanaka hi ku phindhaphindha.

Wu sungula ntlhontlho wun'wana ni wun'wana lowuntshwa hi ku twisisa lokukulu.

Ehandle, valanguti hakanyingi va swi vitana vutlhari.

Endzeni, hakanyingi i ntsundzuko.

Xiphiqo xa ku Rivala ka Nhlangano

Minhlangano yo tala yi xaniseka hi xiyimo lexi nga tali ku vulavuriwa.

Ku rivala ka nhlangano.

Vanhu va famba.

Vurhangeri byi cinca.

Mintlawa yi hleriwa nakambe.

Tisisiteme ti siviwa.

Vutivi lebyi hlengeletiweke eka makume ya malembe byi nyamalala switsongo-tsongo.

Nhlangano wu tshama wu ri kona hi miri.

Kambe ntsundzuko wa wona wa tsana.

Vuyelo byi nga ha humeleli hi ku hatlisa.

Byi humelela endzhaku.

Swihoxo leswi fanaka swa tlhelela.

Makhombo lama fanaka ma tlhela ma humelela.

Tidyondzo leti fanaka ti fanele ku dyondziwa nakambe.

Nhlangano wu pfumela leswaku wu langutane ni swiphiqo leswintshwa.

Hakanyingi wu langutane ni swiphiqo swa khale leswi ku nga riki na munhu loyi a swi tsundzukaka.

Hikwalaho ntsundzuko a hi wa matimu ntsena.

I wa ntirho.

Nawu wa Ndyangu

Mianakanyo ya ntsundzuko yi tlula tikhampani.

Mindyangu yi tirha hi ntsundzuko.

Mitshama-ndhawu yi tirha hi ntsundzuko.

Matiko ma tirha hi ntsundzuko.

Mindhavuko hinkwayo yi hundzisela vutivi ku suka eka xitukulwana xin'we ku ya eka xin'wana hi mintsheketo, mikhuva, ndhavuko ni dyondzo.

Handle ka ntsundzuko, ku ya emahlweni a ku koteki.

Xitukulwana xin'wana ni xin'wana a xi ta sungula nakambe ku suka eka zero.

Ku ya emahlweni a ku ta nonoka swinene.

Nawu lowu fanaka wu tirha endzeni ka minhlangano.

Ku pona ka nhlangano ku titshega hi ku hundziseriwa ka vutivi.

Nawu wu fanele ku hundziseriwa.

Loko swi nga ri tano wa nyamalala.

Hikwalaho Nawu wa Ntsundzuko a wu vulavuli hi ku hlayisa leswi hundzeke.

Wu vulavula hi ku endla leswaku vumundzuku byi koteka.

Ha Yini Swiphiqo Swi Paluxa Ntsundzuko

Nkoka wa ntsundzuko wu voniwa swinene hi nkarhi wa ku kanakana.

Loko swiyimo swi tshama swi tiyile, kwalomu ka sisiteme yin'wana ni yin'wana yi nga tirha.

Loko swihingakanyo swi fika, ntsundzuko wu hundzuka lowu vekaka makumu.

Minhlangano leyi nga ni ntsundzuko lowu tiyeke yi tiva mavumbekelo.

Yi tsundzuka swiphiqo leswi hundzeke.

Yi tsundzuka tinhlamulo leti humeleleke.

Yi tsundzuka tinhlamulo leti tsandzekeke.

Vuswikoti lebyi a byi susi ku kanakana.

Byi hunguta ku pfilunganya.

Nhlangano wu ni xiyimo xa swilo.

Xiendlakalo xi nga va lexintshwa.

Minawu yi tshama yi tolovelekile.

Ntsundzuko wu hundzula ku chava ku va mavonelo.

Vuhlayiselo bya Matsalwa bya Munhu

Munhu un'wana ni un'wana la nga ni ntokoto u hundzuka vuhlayiselo bya matsalwa.

Ku nga ri hikuva a tiva hinkwaswo.

Hikuva a tsundzuka leswi eneleke.

Ntokoto wu endla mavumbekelo.

Mavumbekelo ma endla ku avanyisa.

Ku avanyisa ku antswisa swiboho.

Leswi swi hlamusela leswaku ha yini vutlhari byi nga tali ku humelela hi xitshuketa.

Byi hlengeletana switsongo-tsongo.

Munhu loyi a hanyeke etindhawini, etimaketeni, eka mindhavuko ni le ka swiphiqo swo tala u endla vuhlayiselo bya mahungu bya le ndzeni lebyi fuweke ku tlula.

Vuhlayiselo byi hundzuka lebyi rhwalekaka.

Byi famba na yena.

Minhlangano hakanyingi yi tekela ehansi xivumbeko lexi xa rifuwo.

Yi xiya swiyimo swa ntirho.

Yi xiya swiyimo.

Yi xiya swikombiso swa dyondzo.

Yi honisa ntsundzuko.

Kutani yi hlamala loko vanhu lava nga ni ntokoto va famba naswona ntirho wu cinca.

Vutivi a byi si tshama byi tsariwa hinkwabyo.

A byi hanya endzeni ka vanhu.

Ntsundzuko ni Vuyena

Vuyena byi titshega hi ntsundzuko.

Munhu loyi a rivalaka matimu ya yena u tikeriwa ku titwisisa.

Nhlangano lowu rivalaka matimu ya wona wu tikeriwa ku twisisa xikongomelo xa wona.

Ntsundzuko wu nyika ku ya emahlweni.

Wu hlamusela leswaku ha yini minawu yin'wana yi ri ni nkoka.

Wu hlamusela leswaku ha yini swiboho swin'wana swi tekiwile.

Wu hlamusela leswaku sisiteme yi fikise ku yini laha yi nga kona sweswi.

Handle ka ntsundzuko, vuyena byi hundzuka lebyi tsaneke.

Nhlangano wa ha ri kona.

Kambe wu lahlekeriwa hi ndlela.

Wa swi tiva leswaku wu kwihi.

A wa ha tsundzuki leswaku hikwalaho ka yini.

Leri i rin'wana ra makhombo lamakulu swinene lama langutaneke ni minhlangano leyi humelelaka.

Ku humelela ku endla ku rharhangana.

Ku rharhangana ku tumbeta ntsundzuko.

Eku heteleleni sisiteme yi rivala leswi endleke ku humelela ko sungula.

Nkoka wa Maqhinga wa ku Tsundzuka

Vufambisi bya manguva lawa hakanyingi byi languta vutumbuluxi.

Vutumbuluxi byi ni nkoka.

Ntsundzuko na wona wu ni nkoka.

Vutumbuluxi lebyi nga riki na ntsundzuko byi hundzuka ku ringeta handle ka ndlela.

Ntsundzuko lowu nga riki na vutumbuluxi wu hundzuka ku hlayisa handle ka ku kula.

Minhlangano leyi tiyeke swinene yi hlayisa swimbirhi.

Yi tsundzuka.

Yi tilulamisa.

Yi hlayisa minawu kasi yi cinca maendlelo.

Ku ringanela loku ku endla ku tiya.

Vumundzuku a byi ri bya vatumbuluxi ntsena.

Naswona a byi ri bya lava namarhelaka swa khale ntsena.

Byi ri bya minhlangano leyi kotaka ku tsundzuka leswi nga ni nkoka kasi yi cinca leswi nga ha riki na nkoka.

Nawu

Nhlangano wun'wana ni wun'wana lowu tiyeke wu ni nawu.

Ku nga ri leswaku wu tsariwile.

Ku nga ri leswaku i wa xiofisi.

Nawu wa miehleketo leyi amukeriweke.

Nawu wa minawu.

Nawu wa tidyondzo leti hlengeletiweke.

Nawu wa munhu wu hundzuka mahanyelo ya yena.

Nawu wa nhlangano wu hundzuka ndhavuko wa wona.

Nawu wa mpfumawulo wu hundzuka xintu.

Ku hundziseriwa ka nawu lowu ku veka ku ya emahlweni.

Loko nawu wu rivariwa, ku wa hakanyingi ku landzela.

Ku nga ri hi ku hatlisa.

Switsongo-tsongo.

Xivumbeko xi sala.

Nhlamuselo yi hunga.

Nhlangano wu ya emahlweni wu tirha.

Kambe a wa ha titwisisi.

Anakanyo ro Hetelela

Misava ya manguva lawa yi tlangela mahungu.

Saga ya Wall Street yi tlangela ntsundzuko.

Mahungu ma hlamusela leswi humeleleke.

Ntsundzuko wu hlamusela leswi ntokoto wolowo wu swi vulaka.

Mahungu ma nga xaviwa.

Ntsundzuko wu fanele ku fanelekeriwa.

Mahungu ma tata tidatabeyisi.

Ntsundzuko wu vumba swiboho.

Minhlangano leyi tiyeke swinene a hi yona leyi tivaka swo tala swinene minkarhi hinkwayo.

I leyi tsundzukaka swilo swa nkoka swinene.

Leyi hi yona dyondzo ya **Nawu wa Ntsundzuko**.

Rifuwo ri nga hakelela ku kula.

Thekinoloji yi nga hatlisisa ku kula.

Vutumbuluxi byi nga endla ku kula.

Kambe ntsundzuko wu veka loko ku kula ku ta pona nkarhi wo leha lowu eneleke ku hundzuka ndzhaka.

Mahungu ma tsala leswi hundzeke.

Ntsundzuko wu swi rhwalela emahlweni.

Naswona ku ya emahlweni ku sungula laha ntsundzuko wu hlayisiwaka kona.

NDZIMA 9

Rifuwo leri vekaka nkoka ri nga humeleli eka tibuku ta timali

Nhlangano wun'wana ni wun'wana wu hlayisa xitatimende xa timali.

Rifuwo.

Swikweleti.

Mali.

Swikweleti swa le bangi.

Nhundzu leyi hlayisiweke.

Switirhisiwa.

Vuvekisi.

Xitatimende xa timali xi ni xikongomelo xa nkoka.

Xi hundzula ku rharhangana ku va tinomboro.

Xi nyika vavekisi rimba ro kambela.

Xi pfumelela vafambisi ku pima ntirho.

Xi nyika ririmi leri minhlangano yi hlamuselaka ntiyiso wa ikhonomi ha rona.

Kambe mulanguti un'wana ni un'wana la nga ni ntokoto eku heteleleni u hlangana ni ku phikizana.

Minhlangano yin'wana yi languteka yi tiyile ku tlula tinomboro ta yona.

Yin'wana yi languteka yi tsanile ku tlula.

Nhlamuselo hakanyingi yi kumeka ehandle ka xitatimende xa timali hi xoxe.

Ku na sisiteme yin'wana ya tibuku ta timali.

Leyi nga voniwiki.

Rifuwo ra yona a ri kambeleki hi maendlelo lama tolovelekeke.

Swikweleti swa yona a swi pimeki hi ku kongoma.

Swilo swa yona a swi tali ku vulavuriwa eka mihlangano ya swiviko swa tiphurofiti.

Kambe nkucetelo wa yona eka makumu ya nkarhi wo leha i lowukulu.

Sisiteme leyi fihliweke hi yona leyi ndzi yi vitanaka Xitatimende xa Timali lexi nga Voniwiki.

Ehandle ka Rifuwo ra Timali

Rifuwo ra timali ri ni nkoka.

Leswi a swi fanelanga ku phikiziwa.

Handle ka rifuwo, ku kula ka tika.

Handle ka rifuwo, vuvekisi a byi koteki.

Handle ka rifuwo, minkateko yi sala yi nga hetisisiwanga.

Xitatimende xa Timali lexi nga Voniwiki a xi ali rifuwo ra timali.

Xi kurisa bulo.

Hikuva rifuwo ra timali ri tirha etlhelo ka muxaka wun'wana wa nkoka.

Ntshembo.

Ndhuma.

Ku tshembeka.

Ntsundzuko wa nhlangano.

Ku tiveka ka mfungho.

Ku ya emahlweni ka ndhavuko.

Ku amukeleka ka vurhangeri.

Rifuwo leri ri cinca mahanyelo khale ka loko vuyelo bya rona byi humelela eka swiviko swa timali.

Khampani yi nga va ni swilo swo tala kasi yi lahlekeriwa hi ntshembo.

Yin'wana yi nga va ni swilo swi nga ri swingani kasi yi hlayisa ku tshembeka loku hlamarisaka.

Tinomboro ntsena a ti tali ku hlamusela ku hambana.

Rifuwo leri Vitaniwaka Ntshembo

Ntshembo i xin'wana xa rifuwo lerikulu swinene eka Xitatimende xa Timali lexi nga Voniwiki.

Ku hambana ni mali, a wu hundziseriwi hi xitshuketa.

Ku hambana ni nhundzu leyi hlayisiweke, a wu endliwi hi ku kombela.

Ku hambana ni xikweleti, a wu hakeriwi hi xikweleti xin'wana.

Ntshembo wu fanele ku hlengeletiwa.

Eku heteleleni ntshembo wu hundzuka vuhlayiselo lebyi kotaka ku seketela nhlangano hi minkarhi yo tika.

Ndhuma tani hi Ntokoto lowu Hlayisiweke

Vanhu hakanyingi va hlamusela ndhuma tani hi xifaniso.

Nhlamuselo leyi a yi helelanga.

Ndhuma i ntsundzuko.

Hi ku kongoma, ndhuma i ntsundzuko wa ntlawa.

Yi yimela swivono leswi hlengeletiweke leswi endliweke hi magidi kumbe timiliyoni ta vanhu hi ku famba ka nkarhi.

Ndhuma a yi xaviwi hi ku kongoma.

Swinavetiso swi nga endla ku tiviwa.

Ku tiviwa a hi ndhuma.

Ndhuma yi humelela loko ntokoto wu tiyisisa ku langutela hi ku phindhaphindha.

Hikwalaho tindhuma leti tiyeke hakanyingi ti pona swiphiqo swa nkarhinyana.

Vuhlayiselo i byikulu.

Ntsundzuko wu entsile.

Xitatimende xa Timali lexi nga Voniwiki xi ni makume ya malembe ya ku tshembeka loku hlengeletiweke.

Ntsundzuko wa Nhlangano tani hi Rifuwo

Minhlangano hakanyingi yi tekela ehansi ntsundzuko.

Yi tlangela vutumbuluxi.

Yi tlangela swihingakanyo leswintshwa.

Yi tlangela ku hundzuka.

Swikongomelo leswi swi ni nkoka.

Kambe ntsundzuko wu endla ntirho wa nkoka lowu ringanaka.

Ntsundzuko wu sivela nhlangano ku hakela hi ku phindhaphindha eka dyondzo leyi fanaka.

Nhlangano lowu tsundzukaka wu tirha hi ndlela yin'wana.

Wu tiva mavumbekelo.

Wu papalata swihoxo leswi languteriwaka.

Wu twisisa xiyimo.

Swiboho swa wona swi huma eka vutivi lebyi hlengeletiweke ku nga ri eka swivono leswi hambaneke.

Hikwalaho ntsundzuko wa nhlangano wu tikhoma tani hi xivumbeko xa rifuwo.

Ku nga ri hikuva wu humelela eka swiviko.

Hikuva wu antswisa ku avanyisa.

Naswona ku avanyisa lokunene ku cinca makumu.

Tlhelo ra Swikweleti

Xitatimende xin’wana ni xin’wana xa timali xi ni swikweleti.

Xitatimende xa Timali lexi nga Voniwiki xi fana na swona.

Switshembiso leswi tshoviweke.

Ku tshembeka loku lahlekeke.

Ku pfumala ntshembo endzeni.

Vurhangeri lebyi nga fambelaniki.

Ku bola ka ndhavuko.

Swilo leswi swi tirha tani hi swikweleti.

Xiphiqo hileswaku hakanyingi swi tshama swi tumbele nkarhi wo leha.

Swikweleti swa timali swi lava vuxiyaxiya hi ku hatlisa.

Swikweleti leswi nga voniwiki hakanyingi swi hlengeletana swi nga xiyiwi.

Nhlangano wu languteka wu hanyile kahle.

Mbuyelo wu tshama wu tiyile.

Mintirho yi ya emahlweni.

Kambe ehansi ka ndzhaka, ku tiyiseka ku nga va ku ri karhi ku khukhuleka.

Loko vuyelo lebyi voniwaka byi humelela, xikweleti hakanyingi xi se xi kurile swinene.

Ndhawu leyi Makete wu nga Yi Voniki

Timakete ti kota swinene ku pima leswi voniwaka.

Minkarhi yin’wana ti tikeriwa ku kambela leswi nga voniwiki.

Vaxopaxopi va nga ringanyeta mbuyelo.

Va nga ringanyeta tiphurofiti.

Va nga ringanyeta mpimo wa ku kula.

Ku ringanyeta ntshembo ka tika ku tlula.

Ku ringanyeta ku tshembeka ka tika ku tlula.

Ku ringanyeta matimba ya ndhavuko ka tika ku tlula.

Ntlhontlho a wu hunguti nkoka wa swona.

Hakanyingi wu wu engetela.

Swilo leswi tikaka ku pimiwa swinene hakanyingi hi swona leswi hlamarisaka valanguti swinene.

Hikwalaho ku tsandzeka kukulu ka minhlangano hakanyingi ku languteka ku humelele hi xitshuketa.

Ku onheka a ku ri karhi ku humelela malembe.

Xitatimende xa Timali lexi nga Voniwiki a xi ri karhi xi cinca swiatimende swa timali swi nga si swi kombisa.

Minhlangano leyi Tiyeke Swinene

Minhlangano leyi tiyeke swinene yi twisisa swiatimende swa timali hamambirhi.

Yi fambisa ntiyiso wa timali hi vukheta.

Yi tlhela yi fambisa ntiyiso lowu nga voniwiki hi vukheta.

Yi veketela eka vanhu.

Yi sirhelela ndhuma.

Yi hlayisa ntsundzuko.

Yi kurisa ntshembo.

Yi twisisa leswaku ku tiya ku titshega hi swivumbeko leswimbirhi swa tibuku ta timali.

Xitatimende xa timali lexi voniwaka xi hlamusela ntirho wa sweswi.

Xitatimende xa Timali lexi nga Voniwiki xi cinca ntirho wa vumundzuku.

Ku khathalela xin'we kasi u honisa xin'wana ku endla ku nga ringani.

Ku fambisa swimbirhi ku endla ku tiyisela.

Swiatimende swa Timali swa Munhu

Nawu lowu wu tlula minhlangano.

Vanhu na vona va ni Swiatimende swa Timali leswi nga Voniwiki.

Mahanyelo.

Ku tshembeka.

Vuxaka.

Vuthembeki.

Ndhuma.

Milawu leyi fanaka ya tirha.

Mali leyi vekiwaka yi hlengeletana hi ku nonoka.

Mali leyi humesiwaka yi humelela hi ku hatlisa.

Xiendlo xin'wana ni xin'wana xi cinca akhawunti.

Xiboho xin’wana ni xin’wana xi engetela eka tlhelo ra rifuwo kumbe eka tlhelo ra swikweleti.

Vanhu hakanyingi va languta swikombiso swa le handle swa ku humelela.

Swiyimo.

Muholo.

Xiyimo evanhwini.

Xitatimende xa Timali lexi nga Voniwiki xi vutisa xivutiso xin’wana:

I yini lexi salaka loko xiyimo xi nyamalala?

Nhlamulo hakanyingi yi paluxa matimba ya ntiyiso.

Ndzingo wa Ndzhaka

Ndzingo wo hetelela wa nhlangano a hi ntirho wa tin’hweti tinharhu.

I ku ya emahlweni.

I yini lexi ponaka?

I yini lexi tshamaka xi tshembiwa?

I yini lexi tshamaka xi xiximiwa?

I yini lexi tshamaka xi ri ni nhlamuselo?

Swivutiso leswi i swa Xitatimende xa Timali lexi nga Voniwiki.

Khampani yi nga va ni tiphurofiti to hlamarisa ni ku tshembeka kutsongo.

Yin’wana yi nga va ni tiphurofiti ta xiringaniso ni ntshembo wo hlamarisa.

Tindlela ta vumundzuku ta minhlangano yoleyo ti nga hambana swinene.

Hikuva rifuwo leri nga voniwiki ri cinca makumu lama voniwaka.

Ku nga ri hi ku hatlisa.

Eku heteleleni.

Ku hlwela ku endla leswaku swi tika ku swi tlangela.

Nkucetelo wa swona wu endla leswaku swi nga honiseki.

Anakanyo ro Hetelela

Misava yi pima leswi yi swi kotaka.

Vutlhari byi lava ku xiya leswi yi nga swi kotiki.

Xitatimende xa Timali lexi nga Voniwiki xi kona endzeni ka nhlangano wun’wana ni wun’wana, ntshama-ndhawu wun’wana ni wun’wana ni munhu un’wana ni un’wana.

Xi tsala nkoka lowu tisisiteme ta tibuku ta timali ti nga wu kotiki ku wu khoma hi ku helela.

Rifuwo leri a ri tali ku endla tinhloko-mhaka.

A ri tali ku humelela eka swiviko swa lembe.

A ri tali ku fuma bulo ra vanhu hinkwavo.

Kambe hakanyingi ri veka leswaku i minhlangano yihi leyi tiyiselaka ni leswaku i yihi leyi nyamalalaka.

Leyi hi yona dyondzo ya Xitatimende xa Timali lexi nga Voniwiki.

Tibuku leti voniwaka ti hlamusela laha nhlangano wu yimeke kona namuntlha.

Tibuku leti nga voniwiki hakanyingi ti veka laha wu nga ta yima kona mundzuku.

Rifuwo ra timali ri endla ku koteka.

Rifuwo leri nga voniwiki ri endla ku tiya.

Naswona ku tiya i mpimo wo hetelela wa matimba.

NDZIMA 10

Ha yini vulawuri byi voniwa kasi nkucetelo wu fanele ku fanelekeriwa

Vurhangeri i xin'wana xa timhaka leti vulavuriwaka swinene ebindzwini.

Ku tsariwa tibuku hi byona.

Tiyunivhesiti ta byi dyondzisa.

Tikhampani ta byi lava.

Vavekisi va byi kambela.

Kambe hambi byi kuma vuxiyaxiya lebyikulu, vurhangeri byi tshama byi nga twisisiwi kahle hi vanhu vo tala.

Vanhu vo tala va pfanganyisa vurhangeri ni vulawuri.

Van'wana va pfanganyisa vurhangeri ni ku rhandziwa.

Van'wana va pfanganyisa vurhangeri ni ku koka vanhu.

Ku phikizana hileswaku vurhangeri hakanyingi byi voniwa ntsena loko vulawuri byi nga ha laveki.

Xiyimo xi nga endla ku yingisa.

A xi swi koti ku endla ku tinyiketela.

Xiyimo xa ntirho xi nga lerisa vuxiyaxiya.

A xi swi koti ku lerisa ripfumelo.

Ku hambana exikarhi ka mintiyiso leyi ku hlamusela Ku Phikizana ka Vurhangeri.

Ku Hambana exikarhi ka Matimba ni Vurhangeri

Matimba ni vurhangeri hakanyingi swi humelela swin'we.

A hi nchumu wun'we.

Matimba ma huma eka xiyimo.

Vurhangeri byi huma eka ku tshembeka.

Matimba ma nga nyikiwa.

Vurhangeri byi fanele ku fanelekeriwa.

Matimba ma fika hi swikhatsi swa nhlangano.

Vurhangeri byi humelela hi mahanyelo.

Mufambisi a nga va ni vulawuri ehenhla ka ntlawa.

Vulawuri byebyo byi pfumelela swiboho ku sindzisiwa.

Vurhangeri byi sungula loko vanhu va hlawula ku landzela hambi ku sindzisa ku nga ha laveki.

Ku hambana ku ni nkoka hikuva minhlangano hakanyingi yi tlakusa vulawuri yi ri karhi yi tshemba ku kuma vurhangeri.

Makumu lawa mambirhi a ma fiki swin'we hi ku tifambela.

Ku Kanganyisa ka ku Lawula

Minhlangano ya manguva lawa hakanyingi yi tirha ehansi ka mianakanyo leyi chavelelaka.

Ku lawula ku endla makumu.

Ku ni ntiyiso eka xivono lexi.

Maendlelo ma ni nkoka.

Swiyimo swi ni nkoka.

Vutihlamuleri byi ni nkoka.

Kambe ku titshega swinene hi ku lawula eku heteleleni ku paluxa vutsanana.

Sisiteme leyi lavaka ku languteriwa minkarhi hinkwayo a yi koti ku kula hilaha ku nga heriki.

Minhlangano leyi tiyeke swinene ya tirha hikuva vanhu va twisisa xikongomelo, ku nga ri hikuva va chava vuyelo.

Ku lawula ku nga fambisa mahanyelo.

Vurhangeri byi cinca ripfumelo.

Ripfumelo ri pona endzhaku ka loko ku languteriwa ku hela.

Hikwalaho, varhangeri lava tiyeke swinene va heta nkarhi wutsongo va ri karhi va engetela ku lawula kutani va heta nkarhi wo tala va ri karhi va engetela ku twisisa.

Akhawunti ya ku Tshembeka

Vurhangeri byi fana ni akhawunti ya timali.

Xiendlo xin'wana ni xin'wana xi endla ku vekiwa kumbe ku humesiwa ka mali.

Switshembiso leswi hetisisiweke swi endla ku vekiwa.

Ku fana minkarhi hinkwayo ku endla ku vekiwa.

Vutshila byi endla ku vekiwa.

Vuthembeki byi endla ku vekiwa.

Switshembiso leswi tshoviweke swi endla ku humesiwa.

Ku tiphikisa ku endla ku humesiwa.

Ku tilavela minkateko ntsena ku endla ku humesiwa.

Akhawunti yi tirha minkarhi hinkwayo.

Valandzeri va kambela mahanyelo minkarhi hinkwayo.

Ku nga ri hi xiofisi.

Ku nga ri hi vomu.

Kambe minkarhi hinkwayo.

Eku heteleleni nhlangano wu teka xiboho xa leswaku wa n'wi tshemba murhangeri.

Naswona xiboho xexo xi veka nkucetelo.

A hi vulawuri.

Nkucetelo.

Lowu nga ni nkoka swinene ku tlula.

Ndzhwalo wa ku Voniwa

Vurhangeri byi endla ku voniwa.

Ku voniwa ku endla ku kambisisiwa.

Ku nga fani kun'wana ni kun'wana ku xiyeka swinene.

Vutsanana byin'wana ni byin'wana byi voniwa swinene.

Xiboho xin'wana ni xin'wana xi va ni vuyelo lebyikulu.

Vanhu vo tala va navela vurhangeri hikuva va anakanya minkateko ya byona.

Vatsongo va anakanya swibopho swa byona.

Murhangeri u hundzuka xikombiso lexi vanhu va languteke eka xona.

Nhlangano wu dyondza ndlela leyi a hlamulaka ha yona.

Leswi a swi rhangisaka.

Swiboho swa yena.

Mahanyelo ya yena ehansi ka ntshikelelo.

Dyondzo yi olovile.

Vanhu a va tali ku va leswi varhangeri va swi vulaka.

Hakanyingi va va leswi varhangeri va swi pfumelelaka.

Ku Rhangela hi Nkarhi wa ku Kanakana

Vurhangeri byi languteka byi olovile hi nkarhi wa ku tiya.

Un'wana ni un'wana a nga languteka a tiyisekile loko makumu ma languteriwa.

Xikambelo xa ntiyiso xi sungula hi nkarhi wa ku kanakana.

Mahungu ma va lama nga helelangiki.

Swiboho swa tika.

Makumu a ma ha voniwi kahle.

Hi nkarhi wolowo, vurhangeri byi suka eka vufambisi byi ya eka ku avanyisa.

Murhangeri a nga swi koti ku susa ku kanakana.

A nga hunguta ku pfilunganya.

A nga swi koti ku tiyisisa ku humelela.

A nga nyika ndlela.

Hikwalaho nkoka wa vurhangeri a wu humi eka ku va ni tinhlamulo leti hetisekeke, kambe eka ku hlayisa ku pfumelelana loko tinhlamulo ti nga kumeki.

Nhlangano wu teka xikombiso eka ku pfumelelana koloko.

Ku tiya ku sungula ku hangalaka.

Ku Phikizana ka Matimba

Vanhu vo tala va hlanganisa vurhangeri ni ku fuma hi nkani.

Matimu ma kombisa nchumu lowu rharhanganeke ku tlula.

Varhangeri lava tiyeke swinene hakanyingi va kombisa ku tikhoma.

Va yingisa.

Va languta.

Va tilulamisa.

Va tshama va kota ku cinca miehleketo loko vumbhoni byi cinca.

Mahanyelo lawa minkarhi yin'wana ma tekiwa tani hi vutsanana.

Hi ntiyiso hakanyingi ma kombisa ku tiyiseka.

Varhangeri lava tsaneke va chava ku lulamisiwa.

Varhangeri lava tiyeke va lava ku vona kahle.

Ku phikizana hileswaku matimba ya ntiyiso a ma tali ku lava ku kombisiwa minkarhi hinkwayo.

Ma voniwa hi ku fana minkarhi hinkwayo ku nga ri hi ku tikombisa.

Vurhangeri ni Vuyena

Vurhangeri byi hundzuka lebyi tsaneke loko vuyena byi titshega hi xiyimo ntsena.

Xiyimo xi nga nyamalala.

Ntirho wu nga cinca.

Khampani yi nga hleriwa nakambe.

I yini lexi salaka?

Nhlamulo yi veka ku tiya ka vurhangeri.

Vanhu lava vurhangeri bya vona byi titshegeke hi vulawuri bya xiofisi ntsena hakanyingi va tikeriwa loko va lahlekeriwa hi vulawuri.

Vanhu lava vurhangeri bya vona byi humaka eka mahanyelo va hlayisa nkucetelo hambi xiyimo xa vona xi cincile.

Ku hambana ku huma eka vuyena.

Mahanyelo ma pona swikhatsi swa nhlangano.

Swiyimo a swi poni.

Vutihlamuleri bya Xikombiso

Nhlangano wun’wana ni wun’wana wa dyondzisa.

Hambi loko wu nga swi kongomisi.

Murhangeri u tirha tani hin'wana wa vadyondzisi va nkoka swinene endzeni ka sisiteme.

Vanhu va languta leswi rhangisiwaka.

Vanhu va languta leswi tshikiwaka hi ku hlawula.

Vanhu va languta tinhlamulo.

Hi ku famba ka nkarhi swivono leswi swi hundzuka ndhavuko.

Ndhavuko a wu tali ku huma eka matsalwa ya xiofisi.

Ndhavuko wu huma eka swikombiso leswi phindhiwaka.

Hikwalaho vurhangeri byi rhwala vutihlamuleri lebyikulu ku tlula vulawuri.

Vulawuri byi kongomisa mahanyelo.

Xikombiso xi vumba ripfumelo.

Eku heteleleni ripfumelo ri vumba mahanyelo hi ku enta ku tlula leswi swileriso swi nga swi kotaka.

Ndzhaka leyi nga Voniwiki

Varhangeri vo tala va languta makumu lama voniwaka.

Mbuyelo.

Ku kula.

Ntirho.

Ku andza.

Hinkwaswo swi ni nkoka.

Kambe murhangeri un'wana ni un'wana u siya ndzhaka yin'wana.

Leyi nga voniwiki.

Mikhuva leyi kurisiweke.

Swiyimo leswi simekiweke.

Ntshembo lowu endliweke.

Ku tiyiseka loku tiyisiweke.

Ndhavuko lowu hundziseriweke.

Swilo leswi swi pona nkarhi wo leha swinene ku tlula makumu ya tin'hweti tinharhu.

Endzhaku ka nkarhi wo leha swiviko swi rivariwile, ndhavuko wa sala.

Naswona ndhavuko hakanyingi wu kombisa nkucetelo lowu hlengeletiweke wa swiboho swa vurhangeri leswi tekiweke malembe ma nga si hundza.

Anakanyo ro Hetelela

Ku Phikizana ka Vurhangeri ku olovile.

Vulawuri byi nyikiwa hi lava nga ehenhla.

Vurhangeri byi nyikiwa hi lava nga ehansi.

Vulawuri byi humelela hi ku hatlisa.

Vurhangeri byi hlengeletana hi ku nonoka.

Vulawuri byi nga sindzisa xiendlo.

Vurhangeri byi hlohlotela xiendlo xa ku tirhandzela.

Vulawuri byi titshega hi xiyimo.

Vurhangeri byi titshega hi ntshembo.

Minhlangano leyi tiyeke swinene yi twisisa swimbirhi.

Yi lava xivumbeko.

Yi lava vutihlamuleri.

Yi lava ku tikhoma.

Kambe yi tlhela yi twisisa leswaku nkucetelo lowu tiyeke wu huma eka ku tshembeka, ku fana minkarhi hinkwayo ni mahanyelo.

Hikwalaho varhangeri lava humelelaka swinene va lava nchumu lowu entsindza ku tlula ku lawula.

Va lava ntshembo.

Hikuva ntshembo wu hundzula vulawuri byi va nkucetelo.

Naswona nkucetelo i xivumbeko xa vurhangeri lexi ponaka endzhaku ka loko xiyimo xi nyamalala.

Matimba ma nga lerisa vuxiyaxiya.

Vurhangeri byi fanelekeriwa ripfumelo.

Naswona ripfumelo ri tshama ri ri matimba lamakulu swinene lawa murhangeri a nga va na wona.

NDZIMA 11

Ha yini vumundzuku hakanyingi byi sungula tani hi khombo eka sweswi

Nhlangano wun'wana ni wun'wana wu vula leswaku wu seketela vutumbuluxi.

Varhangeri va vulavula hi byona.

Vavekisi va byi tlangela.

Mimfumo yi byi hakelela.

Tiyunivhesiti ta byi dyondzisa.

Vutumbuluxi byi hundzuke xin'wana xa marito lama tlangeriwaka swinene evanhwini va manguva lawa.

Kambe matimu ma paluxa ku phikizana loku nga tsakisiki.

Minhlangano leyi fanaka leyi tlangelaka vutumbuluxi hakanyingi ya byi lwisana na byona.

Ku nga ri hikuva a yi anakanyi.

Hikuva vutumbuluxi byi tisa xiphiqo.

Sisiteme yin'wana ni yin'wana leyi humelelaka yi endleriwe ku hlayisa leswi tirhaka.

Vutumbuluxi byi tlhontlha sisiteme yoleyo.

Loko nhlangano wu ya wu humelela, vutumbuluxi bya ntiyiso hakanyingi byi ya byi tika.

Lexi hi xona Xiphiqo xa Vutumbuluxi.

Vumundzuku byi koka eka thiyori.

Byi pfilunganya hi ntiyiso.

Ha Yini ku Humelela Ku Tisa Vutsanana

Ku tsandzeka ku tisa ku navela ku tiva.

Ku humelela hakanyingi ku tisa ku tiyiseka loku tlulaka mpimo.

Nhlangano lowu tikeriwaka wu lava tindlela tin'wana handle ko wisa.

Nhlangano lowu humelelaka wu namarhela maendlelo lama nga kona.

Ku namarhela ka twisiseka.

Sisiteme ya sweswi yi tisile makumu.

Sisiteme ya sweswi yi endlile nkoka.

Sisiteme ya sweswi yi languteka yi tshembeka.

Xiphiqo xi humelela loko nhlamulo ya tolo yi hundzuka xipimelo xa mundzuku.

Ku humelela ku hlohlotela ku phindha.

Vutumbuluxi byi lava ku vutisa ku phindha.

Ku lwisana exikarhi ka matimba lawa mambirhi ku kona endzeni ka nhlangano wun'wana ni wun'wana.

Endlelo leri endleke matimba ri nga endla ku oma eku heteleleni.

Ku Chaveleleka ka Maendlelo lama Kamberiweke

Minhlangano hi ntumbuluko yi rhandza tindlela leti kamberiweke.

Swibalo swa mali swi rhandza leswi languteriwaka.

Vavekisi va rhandza ku tiya.

Vafambisi va rhandza makumu lama pimekaka.

Vuyelo i ndhawu laha ku antswisa kutsongo-tsongo ku amukeriwaka hi ku olova ku tlula mianakanyo leyi cincaka hinkwaswo.

Ku antswisa kutsongo-tsongo ku twala ku ri ka vutihlamuleri.

Vutumbuluxi lebyikulu byi twala byi ri ni ku kanakana.

Ku phikizana ka kona ka hlamarisa.

Vutumbuluxi byo tala lebyikulu eku sunguleni byi languteka byi nga ri na vutihlamuleri.

Ku nga ri hikuva byi hoxile.

Hikuva byi pfumala vumbhoni.

Vumbhoni byi fika endzhaku.

Vutumbuluxi byi lava ripfumelo vumbhoni byi nga si voniwa erivaleni.

Minhlangano yo tala yi lulamiseriwe endlelo leri hambaneke ni leri.

Xiphiqo xa Mianakanyo ya le Ndzeni

Nhlangano wun'wana ni wun'wana lowu humelelaka wu endla mianakanyo ya wona ya le ndzeni.

Mianakanyo leyi yi hlamusela leswaku ha yini swiboho swi tekiwa.

Ha yini swilo swi averiwa.

Ha yini swirhangiso swi ri kona.

Sisiteme yi ya yi rharhangana.

Eku heteleleni nhlangano wu languta ntiyiso hi rimba ra wona n'wini.

Hi nkarhi wolowo vutumbuluxi byi hlangana ni ku lwisiwa.

Ku nga ri leswaku hi ku kongoma vanhu va lwisana ni ku ya emahlweni.

Hikuva mianakanyo leyintshwa a yi fambelani ni mianakanyo leyi nga kona.

Xiringanyeto xi languteka xi hlamarisa.

Nkateko wu languteka wu nga ri na nkoka.

Khombo ri languteka ri lawuleka.

Matimu ma kombisa xivumbeko lexi fanaka hi ku phindhaphindha.

Swihingakanyo leswikulu swinene hakanyingi swi languteka swi ri swintsongo loko swi sungula ku humelela.

Nkoka wa swona wu voniwa ntsena endzhaku.

Xivindzi xo Tidya

Xin'wana xa swivumbeko swa vurhangeri leswi tikaka swinene i ku siva nchumu lowu ha tirhaka.

Mianakanyo yi languteka yi nga twali.

Ha yini u tsanisa xiendliwa lexi nyikaka phurofiti?

Ha yini u siva mmodlele lowu humelelaka?

Ha yini u tlhontlha sisiteme leyi kamberiweke?

Hikuva un'wana eku heteleleni u ta swi endla.

Minhlangano leyi ponaka nkarhi wo leha swinene hakanyingi yi kombisa xihlawulekisi xo hlamarisa.

Yi tiyimisela ku phikizana na yona n'wini vaphikizani va nga si yi sindzisa.

Leswi swi lava ku tiyiseka.

Swi lava ku lehisa mbilu.

Swi lava vuswikoti byo tinyiketela ku chaveleleka ka nkarhi wutsongo hi ku cincana ni nkoka wa nkarhi wo leha.

Minhlangano yitsongo yi ni ku tikhoma loku minkarhi hinkwayo.

Tlhelo ra Vumunhu ra Vutumbuluxi

Vutumbuluxi a byi vulavuli hi thekinoloji ntsena.

Byi vulavula hi miehleketo ya vanhu.

Vanhu va aka mintirho ya vona ehenhla ka tisisiteme leti nga kona.

Vanhu va kuma vutshila eka tisisiteme leti nga kona.

Vanhu va kuma xiyimo endzeni ka tisisiteme leti nga kona.

Vutumbuluxi byi chavisa swinharhu leswi.

Hikwalaho ku lwisana ku hundzuka ka munhu hi xiviri.

Leswi languteka ku ri ku kanetana hi thekinoloji hakanyingi i ku kanetana hi vuyena.

Xiringanyeto xa cinca.

Ku hlamula ka mbilu ku tshama ku tolovelekile.

Ku kanakana ku tisa ku nga tshamiseki.

Nhlangano wu lava vuhlayiseki.

Ntlhontlho wa vurhangeri i ku xiya matirhelo lawa ma nga si hundzuka ku tshama u nga swi koti ku famba.

Ntsheketo wa Munhu wo Tlhariha Ngopfu

Ndhavuko wa vanhu hinkwavo wu kombisa vutumbuluxi tani hi ntirho wa vanhu vo hlawuleka.

Minkarhi yin'wana leswi i ntiyiso.

Hakanyingi vutumbuluxi byi huma etindhawini.

Ku navela ku tiva.

Ku ringeta.

Ku pfumelela ku tsandzeka.

Ku hambana ka miehleketo.

Swiyimo leswi swi ni nkoka ku tlula mintsheketo.

Nhlangano lowu khutaza ku languta hakanyingi wu kuma minkateko ka ha ri emahlweni.

Nhlangano lowu xupulaka ku hambuka hakanyingi wa yi hundza.

Ku humelela kukulu ku languteka ku ri ka xitshuketa.

Masungulo ya kona a ma simekiwile malembe ma nga si hundza.

Vutumbuluxi byi nga fika hi munhu.

Byi pona hi ndhavuko.

Ku Voniwa ka Nonoka ka ku Cinca

Vutumbuluxi byo tala a byi voniwi eku sunguleni.

Byi languteka byi ri byitsongo.

Byi nga ri na nkoka.

Byi ri etlhelo.

Sisiteme leyi nga kona yi ya emahlweni yi tirha kahle.

Ntshikelelo wo honisa leswintshwa wu tshama wu ri ni matimba.

Kutani endlelo ri hatlisa.

Leswi a swi languteka swi nga ri na nkoka swi cinca hinkwaswo.

Nhlangano wu kuma se ku hundzile leswaku a wu languta xivumbeko xa ku cinca ku nga ri xihlawuhlawu.

Leswi swi hlamusela leswaku ha yini nkarhi wu ri ni nkoka swonghasi.

Ntlhontlho i ku xiya nkoka vanhu hinkwavo va nga si pfumelelana na wona.

Ku rindzela ku tiyiseka hakanyingi swi vula ku fika se nkateko wu hundzile.

Ehandle ka Thekinoloji

Vutumbuluxi byi tlula swiendliwa ni thekinoloji.

Minhlangano yi tumbuluxa hi ndhavuko.

Vurhangeri.

Vuxaka.

Ku vulavurisana.

Maqhinga.

Nhlamuselo.

Vutumbuluxi byin'wana bya matimba swinene i ku vona mintiyiso leyi tolovelekeke hi ndlela yin'wana.

Mavonelo lamantshwa ma nga endla nkucetelo lowukulu ku tlula muchini lowuntshwa.

Nhlamuselo leyintshwa yi nga endla nkoka lowukulu ku tlula endlelo lerintshwa.

Vutumbuluxi byi sungula hinkwako laha ku languta ku tlhontlhaka miehleketo leyi amukeriweke.

Xiphiqo

Xiphiqo hi xoxe a xi nyamalali.

Nhlangano wun'wana ni wun'wana wu fanele ku hlawula hi ku phindhaphindha.

Ku tirha kahle kumbe ku lavisisa.

Ku tiyiseka kumbe ku ringeta.

Ku sirhelela kumbe ku tilulamisa.

A ku na tlhelo leri nga fumaka hi ku helela.

Ku tiya ku tlula mpimo ku endla ku yima.

Swihingakanyo swo tlula mpimo swi endla mpfilumpfilu.

Ntlhontlho i ku hlayisa ku ringanela.

Ku hlayisa vuyena kasi u khutaza ku cinca.

Ku sirhelela matimba u nga ri ehlanyeni ra wona.

Ku ringanela loku ku hlamusela minhlangano leyi tiyiselaka.

Anakanyo ro Hetelela

Vutumbuluxi a hi nala wa ku ya emahlweni.

Vutumbuluxi i inxuwarensi ya ku ya emahlweni.

Xikongomelo xa byona a hi ku onha tisisiteme leti humelelaka.

Xikongomelo xa byona i ku sivela tisisiteme leti humelelaka ku va ta khale.

Vumundzuku a byi tali ku fika hi mpfumelelo.

A byi tali ku rindzela ku pfumelelana.

A byi tali ku xixima swiyimo leswi simekiweke.

Byi humelela ntsena.

Minhlangano leyi hluvukaka a hi yona leyi nga ni swilo swo tala swinene minkarhi hinkwayo.

Hakanyingi i leyi tiyimiseleke swinene ku languta ntiyiso wu nga si va erivaleni.

Leyi hi yona dyondzo ya **Xiphiqo xa Vutumbuluxi**.

Khombo lerikulu swinene eka ku humelela a hi ku tsandzeka.

I ku pfumela leswaku ku humelela ka tolo ku tiyisisa nkoka wa mundzuku.

Vutumbuluxi byi tlhontlha ku chaveleleka.

Ku chaveleleka ku sirhelela sweswi.

Vutumbuluxi byi sirhelela vumundzuku.

NDZIMA 12

Ha yini vanhu vo hlawuleka va olova ku tlangeriwa kambe va tika ku fambisiwa

Nhlangano wun'wana ni wun'wana wu vula leswaku wu xixima talenta.

Swiviko swa lembe swi tlangela talenta.

Varhangeri va vulavula hi talenta.

Vavekisi va lava talenta.

Lava thoriweke ku lava vatirhi va phikizanela talenta.

Ikhonomi ya manguva lawa hakanyingi yi kombisa talenta tani hi nkateko lowukulu swinene eka vuphikizani.

Kambe ku ni ku phikizana.

Minhlangano leyi fanaka leyi hlotaka vanhu vo hlawuleka hakanyingi yi tikeriwa loko va fika.

Talenta yi tlangeriwa ku ri ekule.

Talenta yi nga pfilunganya loko yi ri kusuhi.

Ku tiphikisa loku ku hlamusela Ku Phikizana ka Talenta.

Minhlangano yi navela ku tumbuluxa ka munhu hi yexe.

Hakanyingi yi rhandza leswi languteriwaka.

Ntlhontlho hileswaku talenta ya ntiyiso a yi tali ku fika hi xivumbeko lexi languteriwaka.

Talenta ni ku Landzela Ntlawa

Tisisiteme to tala ti endleriwe ku fana minkarhi hinkwayo.

Maendlelo ma kona ku endla ku tshembeka.

Milawu yi kona ku hunguta ku kanakana.

Swivumbeko swi kona ku hlanganisa matshalatshala.

Swikongomelo leswi swa twala.

Talenta yi tisa ku rharhangana.

Vanhu lava nga ni vuswikoti byo hlawuleka hakanyingi va vona swilo hi ndlela yin'wana.

Va xiya mavumbekelo lawa van'wana va ma honisaka.

Va vutisa miehleketo leyi van'wana va yi amukelaka.

Va tlhontlha maendlelo lawa van'wana va ma landzelaka va nga ehleketi.

Swihlawulekisi leswi fanaka leswi va endlaka va va ni nkoka swi nga endla leswaku tisisiteme leti simekiweke ti nga tshamiseki.

Nhlangano wu langutana ni xihlawulo.

Ku sirhelela ku landzela ntlawa.

Kumbe ku pfumelela ku nga twanani loku vekaka mihandzu.

Matimu ma kombisa leswaku minhlangano leyi kotaka ku fambisa ku nga twanani loku yi hundzuka leyi tiyeke ku tlula.

Leyi nga kotiki ku ku fambisa hakanyingi yi lahlekeriwa hi vanhu lava yi va tekaka va ri ni nkoka swinene.

Ku Hambana exikarhi ka Vutshila ni Talenta

Vutshila ni talenta a swi fani.

Vutshila byi nga dyondzisiwa.

Talenta hakanyingi yi sungula tani hi ku rhandza nchumu hi ntumbuluko.

Vutshila byi antswisa ntirho.

Talenta yi cinca mavonelo.

Munhu la nga ni vutshila u tirha kahle.

Munhu la nga ni talenta hakanyingi u vona swilo leswi kotekaka leswi van'wana va nga swi voniki.

Havambirhi va ni nkoka.

Xihoxo xi humelela loko minhlangano yi swi teka swi ri swilo leswi siviwaka.

Vutshila byi tiyisa tisisiteme.

Talenta yi kurisa tisisiteme.

Xo sungula xi antswisa ku tirha kahle.

Xa vumbirhi xi endla ku hluvuka.

Minhlangano leyi tiyiselaka yi lava swimbirhi.

Ha Yini Talenta Yi Tisa ku Khohlisana

Talenta yi tisa ku khohlisana hikuva yi tlhontlha miehleketo leyi nga kona.

Munhu loyi a vutisaka swivutiso swo tika u nonokisa mihlangano.

Munhu loyi a kambisisaka maendlelo lama amukeriweke u tisa ku nga tshamiseki.

Munhu loyi a ringanyetaka tindlela tin'wana u tisa ku kanakana.

Hi mavonelo ya nkarhi wutsongo, ku khohlisana ku languteka ku ri kubihi.

Hi mavonelo ya nkarhi wo leha, ku khohlisana hakanyingi ku sivela ku yima.

Vutumbuluxi a byi tali ku huma eka ku pfumelelana hi ku helela.

Ku antswisa a ku tali ku huma eka ku phindha loku nga vutisiwiki.

Swin'wana swa leswi nyikeriwaka swa nkoka swinene eku sunguleni swi languteka swi karhata.

Nhlangano wu vona ku lwisana.

Matimu endzhaku ma vona ku twisisa loku entsindza.

Ku Chava ku Hambana

Minhlangano hakanyingi yi tekela ehansi ndlela leyi vanhu va rhandzaka ha yona leswi va swi tolovelaka.

Ku hambana ku koka vuxiyaxiya.

Vuxiyaxiya byi tisa ku kanakana.

Ku kanakana ku tisa ku tivonela.

Hikwalaho, vanhu lava ehleketaka hi ndlela yin'wana hakanyingi va langutana ni ntlhontlho lowu nga tolovelekangiki.

Matimba ya vona lamakulu ma hundzuka xihingakanyo xa vona lexikulu.

Va xiyiwa.

Va tsundzukiwa.

Va vulavuriwa.

Ku nga ri minkarhi hinkwayo hikuva va hoxile.

Hakanyingi hikuva va hambanile.

Sisiteme hi ntumbuluko yi kambela loko ku hambana ku ri nkoka kumbe khombo.

Nhlamulo yi veka loko talenta yi ta hluvuka kumbe yi ta nyamalala.

Nxavo wa ku Lahlekeriwa hi Talenta

Ku lahlekeriwa hi vanhu lava nga ni talenta ku tisa vuyelo lebyi tikaka ku pimiwa.

Xivandla xi nga tatiwa.

Xiyimo xa ntirho xi nga siviwa.

Xiyimo xi nga nyikiwa un'wana.

Mavonelo ma tika ku siviwa.

Ku famba ka munhu la nga ni talenta hakanyingi ku susa swilo leswi a swi ta koteka leswi nga si hetisisiwa.

Mianakanyo leyi nga si lavisisiwa.

Vuxaka lebyi nga si endliwa.

Tinhlamulo leti nga si kumiwa.

Tibuku ta timali leti tolovelekeke a ti tali ku tsala ku lahlekeriwa loku.

Kambe minhlangano ya ku twa.

Xitatimende xa Timali lexi nga Voniwiki xa cinca.

Nhlangano wu ni xivumbeko lexi fanaka.

Leswi wu nga swi kotaka swi hunguteka.

Xiphiqo xa ku Tiveka

Minhlangano yo tala yi ehleketa leswaku muholo wu enela tani hi ku tiveka.

Muholo wu ni nkoka.

Ku tiveka ku hambanile.

Vanhu lava nga ni talenta hakanyingi va lava nchumu lowu tlulaka hakelo ya timali.

Xikongomelo.

Xichavo.

Nkateko.

Nhlamuselo.

Nkateko wo nyikela.

Loko swiyimo leswi swi nyamalala, mali ntsena a yi tali ku tlhantlha xiphiqo.

Nhlangano wu sungula ku teka talenta tani hi xilo xo tirhisiwa.

Munhu u langutela ku tekiwa tani hi munhu loyi a nyikelaka.

Ku hambana ka kula.

Eku heteleleni ku hambana ku languteka ku ta humelela.

Ku nga ri hikuva talenta yi ale nhlangano.

Hikuva vuxaka byi lahlekeriwe hi nhlamuselo.

Ku Endla Ndhawu ya Talenta

Talenta a yi hluvuki hi ku lawula ntsena.

Yi lava ndhawu.

Ndhawu ya ku navela ku tiva.

Ndhawu ya ku vutisa.

Ndhawu ya ku ringeta.

Leswi a swi susi swiyimo.

Swi ringanisa swiyimo ni ku lavisisa.

Xikongomelo a hi ku pfumala ku tikhoma.

Xikongomelo i ku pfumala swipimelo leswi nga laveki.

Mindhavuko leyi tiyeke swinene yi fikelela ku ringanela loku.

Yi hlayisa vutihlamuleri kasi yi khutaza ku tumbuluxa ka munhu hi yexe.

Yi hlayisa xivumbeko yi nga hlakahlaki ku sungula ka munhu hi yexe.

Tindhawu to tano ta kumeka hi ku tika.

Ti tlhela ti ri ni matimba lamakulu swinene.

Vutihlamuleri bya Vurhangeri

Vurhangeri byi rhwala vutihlamuleri byo hlawuleka eka talenta.

Varhangeri va veka loko vanhu vo hlawuleka va ta va rifuwo kumbe swiphiqo.

Xiboho hakanyingi xi titshega swinene hi ndhawu leyi rhendzeleke ku tlula munhu la nga ni talenta.

Murhangeri la chavaka a nga vona talenta tani hi vuphikizani.

Murhangeri la tiyisekeke u vona talenta tani hi ku engetela matimba.

Wo sungula u sirhelela xiyimo xa yena.

Wa vumbirhi u tiyisa nhlangano.

Ku hambana i kukulu swinene.

Minhlangano a yi tali ku tlula swipimelo swa filosofi ya vurhangeri bya yona.

Talenta ni Ndzhaka

Nhlangano wun'wana ni wun'wana lowu tiyiselaka eku heteleleni wu langutana ni xivutiso xa masungulo:

Xana hi endla valandzeri?

Kumbe hi endla varhangeri va vumundzuku?

Nhlamulo yi cinca ndzhaka.

Talenta a yi fanelanga ku antswisa ntirho wa sweswi ntsena.

Talenta yi fanele ku engetela vuswikoti bya vumundzuku.

Minhlangano leyi tiyeke swinene yi vona vanhu lava nga ni talenta tani hi vuvekisi ku nga ri switirhisiwa.

Yi twisisa leswaku xikongomelo xo kurisa talenta a hi ku tirha hi ku hatlisa ntsena.

I ku ya emahlweni.

Ku hundziseriwa ka vutivi.

Ku kurisiwa ka leswi kotekaka.

Ku endliwa ka matimba ya vumundzuku.

Anakanyo ro Hetelela

Ku Phikizana ka Talenta ku olovile.

Minhlangano yi lava vanhu vo hlawuleka leswaku yi hluvuka.

Vanhu vo hlawuleka a va papalati ku tlhontlha tisisiteme leti nga kona.

Swihlawulekisi leswi fanaka leswi endlaka nkoka hakanyingi swi tisa ku nga tshamiseki.

Ntlhontlho a hi ku susa ku nga twanani koloko.

Ntlhontlho i ku ku fambisa hi vutlhari.

Talenta a yi fanelanga ku gandzeriwa.

Naswona a yi fanelanga ku sindzisiwa handle ka xilaveko.

Yi fanele ku twisisiwa.

Ku kurisiwa.

Ku tlhontlhiwa.

Ku hluvukisiwa.

Hikuva nhlangano wun'wana ni wun'wana eku heteleleni wu fika laha maendlelo ntsena ma nga ha enelangiki kona.

Hi nkarhi wolowo, vanhu hi vona va endlaka ku hambana.

Naswona exikarhi ka vanhu, talenta yi tshama yi ri xin'wana xa matimba lamakulu swinene lama kumekaka.

Tisisiteme ti endla ku fana minkarhi hinkwayo.

Talenta yi endla leswi kotekaka.

Vumundzuku i bya minhlangano leyi kotaka ku sirhelela swimbirhi.

ANAKANYO RO PFALA

Ehandle ka Wall Street

Nhlangano wun'wana ni wun'wana wu sungula hi xikongomelo.

Yin'wana ya xi tsundzuka.

Yin'wana ya xi rivala.

Matimu ya minhlangano hakanyingi i matimu ya xihlawulo xexo.

Hi ku famba ka nkarhi, swivumbeko swi kula ku tlula swikongomelo leswi swi endleke.

Maendlelo ma kula ku tlula vanhu.

Swiviko swi kula ku tlula ntsundzuko.

Swipimelo swi kula ku tlula nhlamuselo.

Hi nkarhi wolowo minhlangano yi langutana ni khombo ra yona lerikulu swinene.

A hi vuphikizani.

A hi thekinoloji.

A hi swirhendzevutani swa ikhonomi.

Ku rivala.

Ku tsandzeka ku tsundzuka leswaku ha yini yi ri kona.

Matsalwa lawa a ma si tshama ma ri ku lwisana na swa timali.

Swa timali swi tshama swi ri xin'wana xa switirhisiwa swa matimba swinene swa vanhu swo tirhisana, ku veketela, ku kula ni ku hluvuka.

Xiphiqo a xi si tshama xi ri mali.

Xiphiqo xi tshame xi ri ku hunguta.

Ripfumelo ra leswaku leswi pimekaka hi swona ntsena swi nga ni nkoka.

Ripfumelo ra leswaku nkoka ni nxavo i nchumu wun'we.

Ripfumelo ra leswaku xitatimende xa timali xi hlamusela nhlangano hinkwawo.

A xi wu hlamuseli.

Endzhaku ka nomboro yin'wana ni yin'wana ku yime xiboho.

Endzhaku ka xiboho xin'wana ni xin'wana ku yime ripfumelo.

Endzhaku ka ripfumelo rin'wana ni rin'wana ku yime munhu.

Naswona endzhaku ka nhlangano wun'wana ni wun'wana lowu tiyiselaka ku yime nchumu lowu nga kotiki ku khomiwa hi ku helela endzeni ka spreadsheet.

Leswi a hi tindlela tin'wana ematshan'weni ya rifuwo.

I ndhawu leyi rifuwo ri tirhaka eka yona.

Hikwalaho Saga ya Wall Street yi fika eka makumu yo olova.

Minhlangano leyi tiyeke swinene a hi leyi tlakusaka xipimelo xin'we ntsena.

I leyi hlayisaka ku pfumelelana hi ku famba ka nkarhi.

Yi twisisa ndlela yo tilulamisa yi nga lahlekeriwi hi vuyena.

Yi twisisa ndlela yo kula yi nga lahlekeriwi hi xikongomelo.

Yi twisisa ndlela yo pima ntirho yi nga rivali nhlamuselo.

Vumundzuku a byi nge vi bya lava va lavaka swilo leswi hetisekeke ntsena kumbe bya vathekinikhi ntsena.

Byi ta va bya lava kotaka ku hlanganisa tinomboro ni mahanyelo, rifuwo ni ntshembo, maqhinga ni ntsundzuko.

Hikuva eku heteleleni timakete ti tshama ti ri swiendliwa swa vanhu.

Naswona xiendliwa xin'wana ni xin'wana xa vanhu xi vumbiwa hi matimba lamakulu ku tlula tibuku ta timali ntsena.

Rifuwo ri aka swivumbeko.

Nhlamuselo yi swi hlayisa swi hanya.

Leyi hi yona dyondzo yo hetelela ya Saga leyi.

A hi leswaku swa timali swi hoxile.

Kambe leswaku swa timali swi tiya ku tlula loko swi tiva leswi swi nga swi kotiki ku swi pima hi ku helela.

A hi hinkwaswo leswi nga ni nkoka leswi hlayekaka.

Naswona a hi hinkwaswo leswi hlayekaka leswi hundzukaka swa nkoka.

Mpfhuka exikarhi ka swivono leswi swimbirhi hi wona laha Saga ya Wall Street yi hanyaka kona.

NDZIMA 13

Ha yini ntsundzuko wu pona laha ku cincana ku nyamalalaka

Ntshembo i rin'wana ra marito lama nga twisisiwiki kahle swinene ebindzwini.

Vanhu vo tala va hlanganisa ntshembo ni ku tiyiseka.

Ntokoto wa mina wu ndzi dyondzise leswi hambaneke.

Ntshembo wu sungula laha ku tiyiseka ku helelaka kona.

Loko ku tiyiseka ku ri kona, ntshembo a wu ha laveki.

Swivumelwano swi siva ntshembo.

Swiqinisekiso swi siva ntshembo.

Nhundzu leyi vekiweke tani hi xitiyisekiso yi siva ntshembo.

Ndzingo wa ntiyiso wu humelela loko ku nga ri na nsirhelelo na wun'we wa leyi.

Hi kona ntsena hi kumaka loko ntshembo wu ri kona.

Ntsheketo lowu nga endzhaku ka dyondzo leyi wu sungule eRomaniya.

Gweta

Nimadyambu man'wana ndzi fonetiwile hi gweta.

A a vulavula tindzimi to tala naswona u ndzi vutise loko ndzi nga endzela hofisi ya yena.

Ndzi amukerile.

Loko ndzi nghena emuakweni, ku na nchumu lowu ndzi kokeke mahlo hi ku hatlisa.

Hofisi a yi avelaniwa ni vavasati van'wana vanharhu.

Ku nga ri hikwalaho ka xilaveko.

Hikuva ku tirha kahle a ku ri ni nkoka.

Endzhaku a ndzi ta kuma nchumu lowu ndzi wu tsakeleke evanhwini va Romaniya.

Ku hlayisa mali a ku nga ri mahanyelo ya ikhonomi ntsena.

A ku ri nawu wa ndhavuko.

Vanhu a va hlengeleta vuhlayiselo.

Vanhu a va tilunghiselela ku kanakana.

Vanhu a va sirhelela vumundzuku.

Swivono sweswo a swi ndzi tsakisa ku tlula timhaka ta nawu.

Malembe yo tala a ndzi dyondze leswaku ndhavuko hakanyingi wu hlamusela leswi tinomboro ti nga swi kotiki.

Transylvania

Mabulo a ma olovile.

Ma ri ya ntumbuluko.

Ma nga sindzisiwi.

A a ri manana loyi a kurisaka n'wana a ri yexe, a ri ni n'wana wa xinuna la kuleke.

Mina a ndzi ri mufambisi wa Muitaliya loyi a hanyaka endzeni ka ndhavuko wa tiko rin'wana lowu a ndza ha ringeta ku wu twisisa.

Nimadyambu man'wana u tshinerile leswaku a ndzi fikisa ekaya hi movha.

Exikarhi ka riendzo movha wa yena wu yimile.

A hi rhendzeriwe hi makhwati.

Ekule endzeni ka Transylvania.

Ndhawu leyi dumeke hi tibere.

Loko ndza ha ri karhi ndzi kambisisa xiyimo, u hleke swinene.

Kutani a ku:

«Anakanya loko bere yi gongondza fasitere hikuva yi lava ku va na mina.»

Ndza ha ku tsundzuka ku hleka koloko.

Ku nga ri hikwalaho ka ntlangu.

Hikwalaho ka ku pfumala ku chava.

Vanhu van'wana va rhwala ku vilela eka xiyimo xin'wana ni xin'wana.

Van'wana va rhwala vutomi.

Yena a a ri wa ntlawa wa vumbirhi.

Dirowa

Endzhaku ka masiku ma nga ri mangani u xiyile leswaku a ndzi vilela.

A ndzi ri ni swivilelo swa timali hi nkarhi wolowo.

A ku nga ri nchumu lowukulu.

A ku ri ntsena ntshikelelo wun'we wa leyi nga hlayekiki leyi fambaka ni vutomi bya bindzu.

A ndzi n'wi kombelanga mpfuno.

A ndzi kombelanga mali.

A ndzi hlamuselanga swilo leswitsongo.

U pfule dirowa.

Endzeni a ku ri ni tiyuro ta magidi ya makume mune.

Kutani u vutise xivutiso xo olova.

«U lava swingani?»

Ndzi tsundzuka xivulwa xin'wana hi ku kongoma ku tlula.

U hleke a ku:

«Hakanyingi vavasati va Romaniya va teka mali eka vavanuna va Italiya.»

«Kumbexana u un'wana wa vavanuna vatsongo va Italiya lava tekaka mali eka wansati wa Romaniya.»

Ntlangu wu tshame na mina.

Xiendlo xi tshame nkarhi wo leha ku tlula.

Ndzi kombele tiyuro ta magidi mambirhi ntsena.

Ku nga ri hikuva to tala a ti nga kumeki.

Hikuva to tala a ti nga laveki.

Hi nkarhi wolowo ndzi kume nchumu wa nkoka.

Ntshembo a wu pimiwi hi leswi nyikiwaka.

Ntshembo wu pimiwa hi leswi ringanyetiwaka.

Tiyuro ta magidi ya makume mune a ti nga ri mhaka.

Mhaka a ku ri dirowa leri pfulekeke.

Xivutiso lexi nga Hlamuriwangiki

Eka tin'hweti ta tsevu leti landzeleke vutomi byi ye emahlweni.

A hi twisisana kahle.

A hi hleka swin'we.

A hi heta nkarhi swin'we.

Kambe a ku ri ni nchumu lowu ndzi nga si tshama ndzi wu tlhantlha endzeni ka mina.

Ku kanakana.

Ku kanakana loku nga heriki.

Hakanyingi a ndzi twa leswaku loko ndzo famba, un'wana a a ta fika.

Loko ndzo suka, munhu un'wana a a ta teka xivandla xa mina hi ku hatlisa.

Loko ku chava ka kona a ku twala kumbe e-e a swa ha ri na nkoka.

Lexi nga ni nkoka hileswaku a ku ri kona.

Vanhu hakanyingi va pfanganyisa ntshembo ni vuhlayiseki.

A hi nchumu wun'we.

Ntshembo i xiboho.

Vuhlayiseki i xiqinisekiso.

Ndzi tshembile.

A ndzi si tshama ndzi sirhelelekile hi ku helela.

Naswona kumbexana hi swona swi endlaka leswaku ndzi tsundzuka ntsheketo lowu namuntlha.

Ku Ringeta ku Hakela

Endzhaku ka tin'hweti ta tsevu ndzi sukile eRomaniya.

Ndzi nga si famba, ndzi ringete ku tlherisa mali.

Kutani ndzi ringeta nakambe.

Ni nakambe.

Eku heteleleni ndzi tshike ku hlaya.

Eka mina a ku ri xikweleti.

Eka yena a ku ri nchumu wun'wana hi ku helela.

Eku heteleleni, endzhaku ka ku ringeta kun'wana ku n'wi hakela, u n'wayitele kutani a ala.

Kutani a ku:

«Lexi i xitsundzuxo xa mina.»

«Naswona a wu nge ndzi rivali nikatsongo.»

Hi nkarhi wolowo marito wolawo a ndzi ma tekanga hi xiviri.

Endzhaku ka malembe ya makume mambirhi ndza swi tiva leswaku a a lulamile.

Malembe ya Makume Mambirhi

Malembe ya makume mambirhi ma hundzile.

Matiko ma cincile.

Tikhampani ti cincile.

Vutihlamuleri byi cincile.

Tiphurojeke ti tile ti famba.

Ndzi rivale madzana ya mihlangano.

Magidi ya tiimeyili.

Swiviko leswi nga hlayekiki.

Kambe yena u sale.

Ku nga ri hikwalaho ka rirhandzu.

Ku nga ri hikwalaho ka mali.

Ku nga ri hikwalaho ka ku navela swa khale.

Hikuva u ndzi dyondzise nchumu hi ntshembo.

Tiyuro ta magidi mambirhi ti nyamalale entsundzukweni khale.

Xiendlo a xi si tshama xi nyamalala.

Malembe yo tala a ndzi pfumela leswaku u ndzi lombile mali.

Endzhaku ntsena ndzi swi twisisile.

A nga ndzi nyikanga mali.

U ndzi nyike ntshembo.

Naswona ntshembo wu yingisa milawu yin'wana ya tibuku ta timali.

Ku cincana ka timali ka pfariwa.

Ntshembo wu tshama wu pfulekile.

Ku Lahlekeriwa leswaku U Hlula

A ku ri ni dyondzo yin'wana leyi a yi tumbele endzeni ka ntokoto wolowo.

Leyi a yi ta ndzi landzela evuton'wini hinkwabyo.

Ku hlula swilo swin'wana, u fanele ku sungula u tiyimisela ku lahlekeriwa.

Ku nga ri ku lahlekeriwa hi mali.

Ku nga ri ku hluriwa ekanetaneni.

Ku lahlekeriwa hi ku lawula.

Ku lahlekeriwa hi ku tiyiseka.

Ku lahlekeriwa hi ku kanganyisiwa ka leswaku makumu man'wana ni man'wana ma nga lawuriwa.

Bindzu ri hakela ku lawula.

Vuxaka bya vanhu a byi landzeli mianakanyo leyi fanaka minkarhi hinkwayo.

Xilaveko xo hlula hakanyingi xi endla mpfhuka.

Ku tiyimisela ku lahlekeriwa minkarhi yin'wana ku endla vuxaka.

Ku phikizana koloko ku tshame na mina.

Ku nga ri eka vuxaka bya munhu hi xiviri ntsena.

Ni le bindzwini.

Evuton'wini hinkwabyo bya ntirho hakanyingi a ndzi pfumelela vanhu van'wana ku pfumela leswaku va hlurile.

Vuyelo a byi ri ni nkoka ku tlula ku tlangeriwa.

Makumu a ma ri ni nkoka ku tlula ku phandzeleriwa mavoko.

Ku tikurisa ka durha.

Vuyelo byi chipile ku tlula.

A ndzi si tshama ndzi cinca ndlela yoleyo.

Naswona a ndzi si tshama ndzi tisola.

Xitatimende xa Timali xa Ntiyiso

Endzhaku ka malembe ndzi swi xiyile leswaku xiendlakalo lexi a xi nga ri na vuxaka swinene ni mali.

Ku cincana ka ntiyiso a ku nga voniwi.

Ntshembo a wu cincaniwile.

Ntsundzuko a wu endliwile.

Vuxaka a byi humesile dyondzo.

Swiatimende swo tala swa timali swi tsala rifuwo, swikweleti, mbuyelo ni ku lahlekeriwa.

A ku na xin'we xa swona lexi tsalaka minkarhi yo tano.

Kambe minkarhi yo tano yi cinca vutomi hinkwabyo.

Vanhu van'wana va siya swilo leswi tsariweke eka tisisiteme ta tibuku ta timali.

Van'wana va siya swilo leswi tsariweke entsundzukweni.

Swo sungula eku heteleleni swa nyamalala.

Swa vumbirhi swi hundzuka xiphemu xa leswi hi nga swona.

Anakanyo ro Hetelela

Misava yi teka ntshembo tani hi mhaka ya mintlhaveko.

Mina a ndzi wu teki sweswo.

Ndzi wu teka tani hi swivumbeko-xisekelo.

Swivumbeko-xisekelo leswi nga voniwiki.

Leswi ku nga riki na munhu loyi a swi xiyaka ku kondza swi nyamalala.

Endzhaku ka malembe ya makume mambirhi ndzi tsundzuka dirowa.

Tiyuro ta magidi ya makume mune.

Magidi mambirhi lama amukeriweke.

Ku ringeta loku nga hlayekiki ku ti tlherisa.

Ni xivulwa xin'we.

«Lexi i xitsundzuxo xa mina.»

«Naswona a wu nge ndzi rivali nikatsongo.»

A a lulamile.

A ndzi si tshama ndzi n'wi rivala.

Naswona kumbexana leyi i nhlamuselo yo olova swinene ya ntshembo leyi ndzi tshameke ndzi yi kuma:

Mali yi huma etiakhawuntini.

Ntshembo wu sala entsundzukweni.

Naswona ntsundzuko hi wona ntsena xitatimende xa timali lexi nga pfariwiki nikatsongo.

XITIVISO XO HETELELA

Ntirho lowu a hi vuprofeti.

A hi xihehlo.

A hi xitsundzuxo xa vuvekisi.

A hi ku sola khampani.

I dyondzo ya ku ya emahlweni.

Dyondzo ya mahanyelo ya vanhu.

Dyondzo ya minhlangano ni matimba lama nga voniwiki lama vekaka loko yi ta tiyisela.

Xikongomelo xa matsalwa lawa a hi ku endla leswaku vanhu va pfumelelana.

Xikongomelo i ku khutaza ku languta.

Ku languta ehansi ka tinomboro.

Ku languta ehansi ka leswi langutekaka.

Ku languta ehansi ka mintsheketo.

Ni ku vutisa xivutiso xo olova:

I yini lexi salaka loko huwa yi nyamalala?

Nhlamulo ya xivutiso xexo yi hambanile eka munhu un'wana ni un'wana ni le ka nhlangano wun'wana ni wun'wana.

Kambe ku lava hi koxe ku tshama ku ri ni nkoka.

Hikuva mpfumawulo a wu akiwi hi rifuwo ntsena.

Wu akiwa hi ntshembo.

Minhlangano a yi hlayisiwi hi mbuyelo ntsena.

Yi hlayisiwa hi vuxaka.

Naswona tindzhaka a ti endliwi hi ku humelela ntsena.

Ti endliwa hi nhlamuselo.

PS.

gillettenarrative.com a yi nge pfuki yi nghene eka marungula ya mavunwa hi khampani yin'wana ni yin'wana. A hi ndlela ya yona, naswona a yi nge pfuki yi xavisa mahungu ya xihundla kumbe swihundla swa tikhampani.

Mutsari u kume tidyondzo letinene, naswona munghana wa yena wa ntirho wa malembe ya magidi mambirhi lama hundzeke u ti tiyisisile: Rito ri famba ntsena ku rhwala mintlhaveko ni ku paluxa ntiyiso wa mahanyelo ya vanhu, ri nga tshuki ri xikela endzhopeni ya ku ringanyeta ka makete kumbe ya marungula ya tiindasitiri.

Ku tshembeka eka nawu wa xindzhuti ni xichavo eka rixaka ra munhu swi tshama hilaha ku nga heriki naswona a swi burisaniwi.

Ku miyela ka N'wini ku sirhelela leswi ku hava aligoritimi leyi nga ta tshama yi kota ku swi xava.

Ferdinando Frega

Nando the Scribe

Musunguri, Gillettenarrative

A hi xavisi tibuku. Hi aka vuxaka.

Rifuwo ra Hlayeka. Nhlamuselo Yi Dyiwa Ndzhaka.

Ferdinando Frega
Nando the Scribe
Saga ya Wall Street